

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Spor o povahu režimu se zaměřením na Slovenskou republiku

Vypracoval: Lukáš Jiskra
Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Hanáček, Ph.D.
České Budějovice 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma: Teorie hybridních politických režimů se zaměřením na Slovenskou republiku, jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

podpis

Poděkování

V první řadě bych chtěl poděkovat panu PhDr. Vladimíru Hanáčkovi, Ph.D. za jeho ochotu, cenné rady a trpělivost, kterou mi během psaní práce poskytl.

Dále bych chtěl poděkovat přátelům a rodině. Jejich podpora během celého studia mi byla často velkou oporou a období psaní bakalářské práce nebylo výjimkou.

Anotace

V této bakalářské práci se budeme zabývat sporem o povahu politického režimu Slovenské republiky. První část bude zaměřena na teorii politických režimů. Zde si vymezíme základní pojmy, jako je demokratický, autoritářský a totalitní režim. Dále se budeme zabírat teorií hybridních režimů, jejich možnými klasifikacemi a vybranými příklady.

Druhá část práce bude věnována samostatné politické situaci na Slovensku. Zaměříme se přitom na kauzy, které doprovázely stranu Smer-SD po dobu jejího působení v politice. Dále se s pomocí organizace Freedom House podíváme, jak hodnotí vybrané kategorie, které považuje za důležité pro demokratický režim v souvislosti se Slovenskou republikou.

V poslední části využijeme teoretické poznatky o politických režimech a výsledky empirického zkoumání. Výsledkem bude přiřazení slovenského politiku k vybranému politickému režimu.

Klíčová slova: Slovensko, politický režim, korupce, kauzy, Smer-SD

Abstract

In this bachelor thesis we will deal with the dispute about the nature of the political regime of the Slovak Republic. The first part will focus on the theory of political regimes. Here we will define the basic concepts such as democratic, authoritarian and totalitarian regimes. Then we will deal with the theory of hybrid regimes, their possible classifications and selected examples.

The second part of the thesis will be devoted to the separate political situation in Slovakia. We will focus on the cases that accompanied the Smer-SD party during its political lifetime. Then, with the help of Freedom House, we will look at how it evaluates selected categories that it considers important for a democratic regime in the context of the Slovak Republic.

In the last part we will use theoretical knowledge about political regimes and the results of empirical research. As a result, we will relate Slovak politics to the selected political regime.

Key words: Slovakia, political regime, corruption, cases, Smer-SD

Seznam zkratek

ANO – Aliance nového občana

DD – delegativní demokracie

DS – demokratická strana

DÚ – Demokratická unie

HR – hybridní režim

HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko

KDH – Křesťanskodemokratické hnutí

KSS – Komunistická strana Slovenska

ĽS – HZDS – Lidová strana – Hnutí za demokratické Slovensko

NAKA – Národná kriminálna agentura

SDK – Slovenská demokratická koalície

SDKÚ – DS – Slovenská demokratická a kresťanská unie – Demokratická strana

SDĽ – Strana demokratickej ľavice

SDSS – Sociálnodemokratická strana Slovenska

SIS – Slovenská informačná služba

SMK – MPK – Strana maďarskej komunity - Magyar Közösség

SNS – Slovenská národná strana

SOP – Strana občanského porozumenia

SR – Slovenská republika

SZS – Strana zelených na Slovensku

VPN – Veřejnost proti násilí

Obsah

1	Úvod	1
2	Politické režimy	3
2.1	Demokracie	3
2.1.1	Substanciální a procedurální přístup	3
2.1.2	Definice demokracie.....	4
2.2	Totalitní režim.....	8
2.2.1	Definice totalitního režimu.....	8
2.3	Autoritativní režim.....	10
2.3.1	Definice autoritativního režimu.....	11
2.4	Hybridní režimy	13
2.4.1	Způsob kategorizace hybridních režimů.....	13
2.4.2	Teorie hybridních režimů.....	14
2.4.3	Adjektivní demokracie.....	15
2.4.4	Adjektivní autoritářství.....	17
3	Slovensko.....	18
3.1	Období 1992 - 2016.....	18
3.1.1	Vládnutí Vladimíra Mečiara v letech 1992–1998	18
3.2	Parlamentní volby SR v roce 1998.....	22
3.3	Parlamentní volby SR v roce 2002.....	23
3.4	Parlamentní volby SR v roce 2006.....	24
3.5	Parlamentní volby SR v roce 2010.....	26
3.6	Parlamentní volby SR v roce 2012.....	27
3.7	Parlamentní volby SR v roce 2016.....	29
4	Politické kauzy a vybrané kontroverze	31
4.1	Kauza Gorila.....	31
4.1.1	Nepolitické osoby působící v kauze Gorila	32

4.1.2	Politické osoby působící v kauze Gorila.....	33
4.1.3	Výběr konkrétních skutečností z kauzy Gorila.....	34
4.2	Ján Kuciak	36
4.2.1	Následky Kočnerovo kauz a dešifrování Threemy	38
4.3	Výběr politických kontroverzí strany Smer-SD	39
4.3.1	Financování Smeru-SD	39
4.3.2	Náhlá změna kandidátní listiny	42
4.3.3	Kdo jsou údajní sponzoři Smeru?	42
4.3.4	Pozemkové rozkrádání	45
4.3.5	Předražený CT přístroj	45
4.3.6	Robert Kaliňák	46
5	Hodnocení Slovenské republiky organizací Freedom House.....	48
5.1	Způsob hodnocení	49
5.2	Hodnocení Freedom house v roce 2018	49
5.2.1	Národní demokratická správa	51
5.2.2	Volební proces	54
5.2.3	Občanská společnost	55
5.2.4	Nezávislá média	57
5.2.5	Místní demokratická vláda	58
5.2.6	Soudní rámec a nezávislost	60
5.2.7	Korupce.....	63
6	Zhodnocení politického režimu na Slovensku	64
	Seznam literatury	68

1 Úvod

Demokracie je takový politický režim, který zastává liberální zásady společenského života. Jedná se tedy o stav, kdy má jedinec právo rozhodovat o sobě a o tom, jakým směrem se bude společnost, ve které žije, ubírat. Aby se člověk mohl rozhodovat, musí mu to být umožněno, jinými slovy, musí mít svobodu. Svoboda je pro demokracii zcela klíčová. Umožňuje nám osobní růst a vzdělání. Díky těmto možnostem může vzniknout taková společnost, která disponuje řádem, který má liberální základy. Vymezuje se zde jasná pravidla, která chrání svobodu, a tedy i jednotlivé občany. Aby mohl fungovat takový řád, je potřeba, aby zde byla přítomná i spravedlnost. Právě spravedlnost zajišťuje, aby ve společnosti panoval řád, a aby klíčovou hodnotou byla vždy pravda.

Tím se dostáváme k tématu této práce. V průběhu studia na vysoké škole mě velmi zajímalo, jaké jsou pravé významy výše zmíněných slov, jako je svoboda nebo spravedlnost. Každý si pod těmito pojmy představí něco jiného a tyto představy se poté v mnohém projevují i v samotné politice. Právě tady mě zaujala politická situace Slovenské republiky. Ke Slovensku cítím jisté sympatie. Mnoho let jsme tvořili jeden stát a společně jsme sdíleli radosti i smutky. Zároveň nás spojuje velká jazyková podobnost, kdy stále dokážeme porozumět jeden druhému. Byť jsme byli dlouhou dobu na jedné lodi, jak je možné, že v porovnání s Českou republikou čelí Slovensko takové míře korupce?

Tím se dostáváme k samotné struktuře této práce. První část bude zaměřená na teorii. Jak jsem avizoval výše, každý si pod pojmem demokracie představí něco jiného a s tím i souvisí různost definic. My si přiblížíme čtyři možné způsoby, jak lze demokracii definovat. Poté si představíme pravý opak demokracie, tedy totalitní režimy. Ty nám poslouží k tomu, abychom si mohli rozlišit, jaký je vlastně rozdíl mezi totalitním a autoritářským režimem. Nakonec se podíváme na problematiku, která je spojená s hybridními režimy.

Druhá část už bude empirická a budeme zkoumat samotné Slovensko. Součástí této části bude vývoj politické situace v letech 1998-2016. Byť se strana Smer-SD dostala k moci až v roce 2006, bude vhodné znát politický kontext, ve kterém se Slovensko nacházelo. Jak uvidíme, její cesta k demokracii byla značně klikatější, než tomu bylo v České republice. I přes to, že se nakonec Slovensko zkonsolidovalo blíže k demokracii, neslo si s sebou dědictví dané režimem Vladimíra Mečiara, který vládl v letech 1992-1998.

Dále se zde zaměříme na vybrané politické kauzy, které se na Slovensku udály napříč lety. Všechny kauzy, které si představíme, budou nějakým způsobem souviset se stranou Smer-SD. Není to dáno nějakým mým osobním zaujetím, ale skutečností, že drtivá většina veškerých kauz, které se na Slovensku udály a stále dějí, je spojována právě s touto stranou. Abychom ale měli objektivnější hledisko pro hodnocení politického režimu Slovenska, využijeme práci organizace Freedom House, která každoročně hodnotí demokratické režimy různých zemí po celém světě.

Ve třetí a poslední části se pokusíme s dostupnými informacemi, které jsme získali, vyvodit závěr, a to tedy zařazení slovenské politiky k jednomu či více politickým režimům.

Na závěr bych ještě rád upozornil na změnu, která se týká anotace. Během práce jsem si uvědomil, že v rámci přehlednosti by bylo vhodné nejdříve představit politickou teorii a poté následnou empirickou část. V původním znění anotace mám tyto části prohozené.

2 Politické režimy

Jak bylo zmíněno výše, první část bude zaměřená na teorii politických režimů. Pomocí vybraných autorů a jejich definic si ukážeme, jakými způsoby se na politické režimy, konkrétně na demokracii, totalitní režim, autoritářské režimy a hybridní režimy může nahlížet a jakými atributy jsou naplňovány. Nebudeme se zabývat všemi definicemi různých politických režimů, jelikož tato oblast není stále zcela dostatečně probádána. Ostatně jak se dozvíme níže, tato politická oblast není ničím jiným, než zastoupením jednotlivých odborníků s jejich vylíčením daného režimu a seznamem atributů, které musí režim splňovat, aby mohl být zařazen. Někde se odborníci shodují více a původní tezi spíše rozšiřují, jako je tomu u demokracie, jinde jsou názory poměrně roztříštěné a netvoří relativní shodu, jako je tomu u hybridních režimů. Cílem první části proto bude co nejprůhlednější vylíčení vybraných režimů, které nám zajistí základní poznání o tom, co vlastně politické režimy jsou.

2.1 Demokracie

Začněme tedy podle mě se základním politickým režimem, kterým je demokracie. Pojem, který je všem známý a téměř každá spontánní definice bude obsahovat to důvěrně známé spojení, kterým je vláda lidu. Myslím si, že tato myšlenka zůstala stále zachována, ovšem vlivem a vývojem okolností, se kterými jsme se napříč naší existencí setkali, je potřeba pojmy aktualizovat, měnit, upravovat a sofistikovat.

Na začátek si vymežíme dvě základní definice, které nám pomohou se v demokracii lépe orientovat, ovšem jak záhy zjistíme, tak jedna definice nutně obsahuje složky definice druhé a naopak.

2.1.1 Substanciální a procedurální přístup

Jak jsem již naznačil, demokracii si můžeme vyložit mnoha způsoby. Kopeček a kol. nám ovšem nabízejí možnost jednoduchého řešení, podle něhož můžeme demokracii definovat

První definice se nazývá *procedurální*, která se zaměřuje na fungování a organizování režimu, zastoupení zájmů voličů a politickou legitimitu. Druhá možná definice je definice

substanciální, která se zaměřuje na společenské cíle, jako je zajištění podmínek pro důstojné žití, spravedlnost, ekonomická rovnost aj (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s.16). Jak si můžeme všimnout, procedurální definice je spíše deskriptivní a zaměřuje se na existující subjekty a akty, zatímco *substanciální* je definicí hodnotovou. Jak jsem avizoval výše, tak mezi oběma definicemi existuje vztah, kdy skutečná práva a zájmy lidí jsou od sebe neodlučitelná (Dahl, 1995, s. 159 cit. podle Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s.16)

My se budeme převážně zabývat procedurálním pojetím demokracie, jelikož *substanciální* rovina je těžko uchopitelná v praxi a řada odborníků ji považuje přímo za hrozbu. Jako příklad *substanciálního* pojetí si můžeme uvést koncept Jeana Jacquese Rousseaua a jeho ideální představu o uspořádání společnosti. Základem jeho myšlenky bylo přímé podílení občanů na moci, kteří jsou následně podřízeni jejich obecné vůli. Obecnou vůli kritizovali odborníci jako Karl Popper, Jacob Talmon nebo Vladimír Čermák a viděli v ní snadno zneužitelný nástroj pro nastolení tyranie, jako tomu bylo například v období jakobínů nebo bolševiků (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s.18).

nás aktuálně zajímá deskriptivní rovina, která představuje takové podmínky, které jsou nezbytnou součástí toho, aby se režim mohl označit za demokratický a dal možnost naplnění společenských cílů. tedy rovině *substanciální*.

2.1.2 Definice demokracie

V této kapitole si představíme možná pojetí, jak můžeme nahlížet na demokracii. Rozdíl mezi nimi bude tvořen náročností a množstvím atributů, nebo-li požadavků, které musí být naplněny pro to, aby byla splněna podmínka demokracie v pojetí daného autora či autorů. Zároveň tyto přístupy nám budou sloužit jako základní kameny pro porozumění v nahlížení na hybridní režimy.

Jako prvním zakladatelem a dosud nejznámějším odborníkem byl Joseph Alois Schumpeter, který pojímá procedurální přístup jako *„Demokratickou metodu je takové institucionální uspořádání, které umožňuje činit politická rozhodnutí a v němž jednotlivci získávají rozhodovací moc v konkurenčním zápase o hlasy voličů“* (Schumpeter, 2004, s. 287 cit. z Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 17). Jinými slovy pro označení režimu jako

demokratický stačí spravedlivé soutěživé volby, prostřednictvím nichž vítězní jedinci získají moc rozhodovat za většinu.

Na první pohled vidíme, že jsou to poměrně nízké nároky oproti pojetí, které zastávali John Stuart Mill, Jean Jacques Rousseau ad., kteří v 18. století konstatovali, že demokracie je něco více než jenom systém vládnutí, což přetrvalo v podstatě až do Schumpeterovi definice, jejíž hlavní složkou je soutěž. S takovou jednoduchostí pojetí demokracie se po Schumpeterovi ozvali i další odborníci. Jedni z nich je dvojice Jørgen Møller a Svend-Erik Skaaning, podle nichž „*postačí za minimalistickou definici považovat pouze režimy se soutěživými volbami, bez nároku na jejich vyšší integritu*“ (Møller, Skaaning, 2010; 2013a cit z. Drahekoupil, 2014).

Významným pokračovatelem Schumpeterovo pojetí chápání demokracie je Robert Dahl. Hned na začátku bych uvedl významnost jeho práce, kterou jsou pojmy *demokracie* a *polyarchie*. Demokracii chápe Dahl jako ideální stav, který nemůže nikdy nastat, a tudíž existuje pouze v teoretické rovině. Polyarchie na druhou stranu je demokracie existující v reálném světě (Dahl, 1995).

Demokracie podle Dahla stanovuje, že aby mohl lid vládnout, musí být splněn předpoklad existence *demokratického politického řádu* a jeho *kritéria* (Dahl, 1995, s. 99). Pokud je splněna podmínka existence demokratického politického řádu, můžeme se zaměřit na čtyři základní kritéria, který tento řád definují.

1. *Skutečná účast* – občané by měli mít dostatečnou a stejnou možnost vyjádřit své preference, které se týkají konečného výsledku.
2. *Rovnost hlasů v rozhodující fázi* – Každý občan musí mít stejnou možnost vyjádřit svoji volbu, kde bude mít jeho hlas stejnou váhu jako hlas jiných občanů. Můžeme si zde všimnout, že Dahl zmiňuje pouze konečnou (rozhodující) fázi, nikoli rovnost hlasů i ve fázích předcházejících.
3. *Osvícené chápání* – Dahl si je vědom nejednoznačnosti pojmu „být osvícen“, ovšem dopomáhá si pojmem informovanost. Pokud lid chce vědět, co je pro něj nejlepší, tak musí být dostatečně informován, aby se mohl správně rozhodnout.

4. *Kontrola programu* – programem se zde myslí soubor věcí, o kterých se má rozhodovat prostřednictvím demokratického procesu. Občané musí mít možnost rozhodovat se o všech věcech, který program obsahuje. (Dahl, 1995, s. 101-106)

Pro naši potřebu ale bude důležitější pojetí reálného stavu demokracie čili polyarchie. Polyarchie se vyznačuje dvěma stavebními kameny. „*Prvním je občanství, kterým disponuje většina obyvatel a druhým jsou občanská práva, která zahrnují možnost být v opozici a hlasováním odvolat nejvyšší úředníky*“ (Dahl, 1995, s. 202).

Dahl nám uvádí sedm institucí, kde každá instituce musí být přítomna, aby se vláda mohla označit za polyarchii (Dahl, 1995, s. 202):

1. *Volení vládní úředníci*
2. *Svobodné a spravedlivé volby*
3. *Všeobecné volební právo*
4. *Právo ucházet se o úřad*
5. *Svoboda projevu*
6. *Alternativní informace*
7. *Svoboda sdružování*

Těchto sedm kritérií můžeme shrnout do dvou zásad. První čtyři kritéria se vztahují k svobodné a spravedlivé soutěži a zbylé tři zase reprezentují liberální politické zásady, které se nevztahují pouze na volební období, ale na i na dobu mimo něj. Dahlova polyarchie je chápán jako základ liberální demokracie (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 20).

Vztah demokracie a polyarchie je následující. Instituce polyarchie jsou nezbytné pro realizování demokracie v moderním státu. Polyarchie je pro Dahla jakýsi mezistupeň mezi autoritářstvím a demokracií. Lidé žijící v autoritářském režimu usilují o nastolení sedmi institucí polyarchie a lidé žijící v polyarchii se snaží využít instituce ke zdokonalení jejich současného režimu a přiblížením se k demokracii (Dahl, 1995, s. 203).

Schumpeter s Dahlem vytvořili určitý pevný bod, jak by měla demokracie v procedurálním pojetí vypadat. Tento základ je pro řadu politologů dostačující, ale najdou se i autoři, kteří tento základ rozšiřují. Hloušek a ostatní věnují poměrně velký prostor autorům Schmitterovi a Karlovi, kteří doplňují Dahlovu polyarchii o dvě další kritéria

(Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 20). První zahrnuje ohrožení od těch, kteří nebyli zvoleni ve spravedlivých a soutěživých volbách. Jedná se o státní úředníky, manažery nebo vojenské důstojníky. Pokud tito aktéři mají možnost jednat nezávisle vůči vítězům voleb, zásadně to může narušit principy demokracie (tedy polyarchie). Druhé kritérium je samosprávnost daného státu a rezistence možných intervencí ze zahraničí. Pokud stát nemá pevnou autonomii, mohou zvolení vůdci rozhodovat nikoli ve prospěch daného státu, ale ve prospěch vnějšího subjektu (Schmitter a Karl, 1991, s. 81-82). To ovšem neznamená, že každé takové vnější ovlivnění musí být nutně špatné. Až se budeme níže zabývat Slovenskou republikou, zjistíme, že v období vlády Vladimíra Mečiara měla EU zásadní vliv na politické dění a významně přispěla ke zlepšení demokracie.

Posledním vědcem, kterého bych rád představil je O'Donell (1989). Ten oceňuje práci R. Dahla a jeho polyarchie, protože podle něj dobře vymezuje, co je demokracie a co už je režim nedemokratický. O'Donell tvrdí, že na rozdíl od většinového názoru není problém polyarchie nedostatečná institucionalizace. V polyarchii spatřuje dvě instituce. První je instituce formální, což představují volby. Druhá je instituce neformální, a tou je partikularismus. Původních sedm bodů Dahlovy polyarchie jsme si shrnuli do dvou kritérií. Pro připomenutí si je ještě jednou připomeňme v O'Donellovo pojetí. „*Atributy 1 až 4 nám říkají, že základním aspektem polyarchie je, že volby jsou inkluzivní, spravedlivé a soutěživé. Atributy 5 až 7 odkazují na politické a sociální svobody, které jsou minimálně nezbytné nejen během voleb, ale i mezi nimi jako podmínka toho, aby volby byly spravedlivé a soutěživé*“ (O'Donell, 1995). Na základě tohoto shrnutí O'Donell doplňuje polyarchii o další 3 kritéria:

1. *Neodvolatelnost zvolených zástupců před koncem předepsaného funkčního období.*
2. *Zvolení zástupci by neměli být omezeni, nebo vylučováni ze strany nevolených sil, jako je například armáda nebo byrokraté.*
3. *Vymezení volební populace a očekávání, že spravedlivý volební proces bude pokračovat i v budoucnosti.* (O'Donell, 1989).

2.2 Totalitní režim

V předešlé kapitole jsme si vymezili demokracii v různém pojetí a mnoho kritériích, která by měla splňovat. Zároveň jsme si ale vymezili jeden konec pomyslné politicko-režimní osy. Druhý konec této osy představuje právě totalitarismus (totalitní režim). Obdobně jako Robert Dahl představil pojmy demokracie a polyarchie, tak Giovanni Sartori uvažuje podobným způsobem. Totalitarismus, stejně jako demokracie představuje pouze ideál, které nelze ve skutečném světě dosáhnout, nýbrž přiblížit (Balík a Kubát, 2012, s. 26).

Historii totalitarismu sledují odborníci v průběhu celého lidstva. Skupina politických filozofů jako je Karl R. Popper nebo Vladimír Čermák tvrdí, že „*totalitarismus je rys imanentní lidské povaze od počátku dějin*“ (Balík a Kubát, 2012, s. 27). S touto definicí vzniká několik námitek. Základním aspektem, který je potřeba rozlišit, je totalitní režim, který je vnímán jako politický režim, jenž zažil svůj rozkvět ve 20. století a pojem totalitní myšlení. Výše zmíněná definice by náležela právě k totalitnímu myšlení a pojem totalitarismus je politický režim, který je vlastní až moderní společnosti 20. století (Balík a Kubát, 2012, s. 28).

Totalitní, jehož znaky jsme mohli nalézt ve starověké Číně, Spartě, Římě nebo za jakobínské Francie, potřebuje nástroje, které mu umožňují ovládat každého jednotlivého člověka. Modernisté (Hannah Arendtová, Juan J. Linz nebo Giovanni Sartori) proto tvrdí, že klíčový nástroj, který předešlým režimům chyběl, se skrývá v moderní společnosti, kde nejvýraznějším prvkem je masová komunikace. Z politologického hlediska totalitarismus jako politický režim může být plně funkční tehdy, kdy je režim schopen kontroly a usměrnění každého jednotlivce (Balík a Kubát, 2012, s. 28-29).

2.2.1 Definice totalitního režimu

Snahy o definici totalitního režimu můžeme spatřit již v roce 1934, kdy se tento pojem objevil v *Encyklopedii společenských věd*. Následně se ve 30. a 40. letech snažili režim definovat vědci z Evropy jako Raymond Aron, nebo z USA, jako například Ernst Fraenkel, Franz Neumann a Sigmund Neumann. (Balík a Kubát, 2012, s. 41).

Zásadním obdobím pro definici totalitarismu se ovšem stala poválečná doba, kdy dvojice Carl Joachim Friedrich a Zbigniew Brzezinski vydali publikaci s názvem *Totalitní diktatura a autokracie*. Přicházejí se šesti body, na nichž definují totalitní režim:

1. *Existence oficiální ideologie, kterou musí akceptovat všichni členové společnosti*
2. *Veškerý politický a společenský život zcela ovládá jediná masová politická strana v jejímž čele stojí většinou jediný vůdce*
3. *Vládce či strana mají absolutní monopol na kontrolu ozbrojených sil*
4. *Jsou k dispozici prostředky masové komunikace, které jsou plně pod kontrolou strany*
5. *Dokonalý systém fyzické i psychické kontroly*
6. *Hospodářství podléhá centrálnímu řízení a veškerá ekonomika je kontrolována*
(Friedrich a Brzezinski, 1965, s. 9-10 cit. z Balík a Kubát, 2012, s. 43)

Tato kritéria jsou i přes spekulace kolem šestého bodu dodnes chápána jako základ pro další bádání o totalitních režimech (Balík a Kubát, 2012, s. 44).

Z mnoha dalších, kteří významně přispěli k pojetí totalitního režimu, je výše zmíněný Giovanni Sartori. Ten zaujal dynamické hledisko a počítá s režimem jako s jevem, který není statický, ale mění se v čase a stanovil tři znaky:

1. *Totální rozšíření a pronikání moci státu*
2. *Ideologizace politiky v podobě politického náboženství majícího kořeny ve Francouzské revoluci*
3. *Politické ovládnutí všeho, včetně mimopolitické oblasti člověka* (Sartori, 1993, cit. z Balík a Kubát, 2012, s. 44-45).

Poslední významný badatel, kterým se budeme zabírat je Juan José Linz, jež vycházel z práce Friedricha a Brzezinského. Stanovuje tři podmínky, které musí režim splňovat, aby mohl být označen za totalitní. První podmínkou je existence jediného centra moci, ve kterém se může vyskytovat jistý pluralismus, ovšem jeho pojetí je vždy odvíjeno centrem, jenž stojí nad ním. Druhá podmínka je absolutní kontrola života společnosti, která je podmíněna ideologií. Poslední podmínkou je aktivní podílení jedinců na veřejném životě, zapojováním se

do aktivit strany, aktivním budováním a podporováním nastolené ideologie a dalších podobných činností.

Vidíme, že každý z výše zmíněných přišel s obohacením a vymezením teorie totalitarismu. Autoři Balík a Kubát nám všechny zmíněné body shrnují do sedmi charakteristik:

1. Izolovanost. Společnost, která má masový charakter je deformována tak, aby ideologie odizolovala jedince od všech tradičních společenských institucí.
2. Strana, která je centrem veškerého dění a která koncentruje veškerou moc. Není možnost existence jiné společenské funkce než té, které strana zastupuje.
3. Vůdce, který stojí v čele strany a většinou má vybudovaný kult osobnosti. Nahrazuje tak jakékoli náboženství a sám se stává božským vůdcem.
4. Veškeré prostorové dění je tlumočeno skrze ideologii.
5. Režim vyžaduje aktivní podílení se na společenském životě, zapojování do „povinně dobrovolných“ akcí, neustálý pohyb a soustavná činnost, prostřednictvím které naplňuje ideologii režimu. Autoři zajímavě konstatují, že v momentě, kdy se tato činnost „vyčerpá“, tak se novým středem zájmu stává strana sama, proto je potřeba neustálé zajištění činnosti.
6. Psychický nebo fyzický teror, který ovládá společnost.
7. Totalitní režimy chtějí stvořit nového člověka, který je oproštěn od všeho starého a zná a přijímá pouze názory režimu (Balík a Kubát, 2012, s. 46-47).

2.3 Autoritativní režim

Vedle demokracie a totalitního režimu můžeme sledovat třetí svébytný režim, což je režim autoritativní. Po vymezení mantinelů, kterým je na jedné straně demokracie a na druhé straně totalitní režimy, se dostáváme k autoritářství, ve kterém téměř nejsou prvky demokracie (ale může zde existovat jistá autonomie institucí, včetně opozice) a zároveň ho dokážeme odlišit od totalitních režimů. V následující kapitole si obdobně vymezíme možný výklad tohoto režimu a zjistíme, jakým způsobem se od zbylých dvou režimů odlišuje.

2.3.1 Definice autoritativního režimu

Průkopníkem v oblasti autoritarismu je Juan José Linz, který definuje autoritativní režimy jako „*politické systémy s limitovaným, nikoli odpovědným politickým pluralismem¹, bez vypracované a vedoucí ideologie, ale s výraznou mentalitou, bez extenzivní ani intenzivní politické mobilizace (s výjimkou některých bodů jejich vývoje), ve kterých vůdce nebo příležitostně malá skupina vykonává moc ve formálně neprecizně definovaných, avšak současně celkem předvídatelných hranic*“ (Linz 1964: 255, cit. z Balík a Kubát, 2012, s. 46-47). Abychom odlišili autoritářství od totalitního režimu, vymežíme si tyto dva pojmy na základě Linzovo kontrastního pojetí.

První kontrastní vymezení tvoří *monismus* a *omezený pluralismus*. Monismem rozumíme jediné centrum, kde veškerá aktivita jednotlivých skupin či institucí je odvozována právě od tohoto centra. Základem je hierarchie, poslušnost a striktní disciplína vládnoucího režimu. Omezený pluralismus autoritativních režimů se vyznačuje tím, že některé instituce jako je armáda, církve, byrokracie aj. nemusí být podřízeny hlavní ideologii. Hlavní vedoucí strana tyto instituce do jisté míry potřebuje a toleruje z různých důvodů a výhod, které jim z toho plynou. (Hloušek, Kopeček, Šedo 2018, s. 41-42).

Druhý kontrast je mezi *ideologií* a *mentalitou*. Tak jako demokracii dávají legitimitu všeobecné volby a akceptování lidských práv a svobod, v nedemokratických režimech si legitimitu tyto režimy získávají právě skrz ideologie a mentalitu. Ideologie má jasnou myšlenku, která je pevně definovaná intelektuály či pseudointelektuály. Oba prvky spojuje element víry a ráje, které jsou založeny na pevných základech a jsou případně vymáhány donucovacími prostředky. Ideologie je tedy příznačná pro totalitní režimy (Balík, Kubát, 2004, s. 95-97).

Mentalita nepůsobí tak chladně jako ideologie. Je založená spíše na emocionálním rázu než na rozumovém. Nemá pevné základy, a tím pádem se šíří hůře skrze společnost než ideje. Mentalita inklinuje spíše k abstraktnosti. Abstraktnost chápeme v tom smyslu, že jestli je v ideologii pravda pevně daná, je většinou zaznamenaná v knihách (materiálnost), které psali zmínění intelektuálové. Pravda v mentalitě na nás bude promlouvat explicitně, skrze symboly (abstraktnost). Není přesně vymezená, ale je to jakési společenské citění. Zároveň

¹ Pluralismus definuje Sartori jako „*přesvědčení, že svobodná společnost se může udržet jen tehdy, pokud v ní o výkon státní moci volně soutěží více rovnoprávných uchazečů*“ (Sartori, 2005).

horší šíření skrze společnost zapřičiňuje i neutopický postoj, který není tak lákavý, jako futuristické utopie ideologií. Aby výklad mentality nepůsobil liberálně, je potřeba si říci, že byť se mentalita pohybuje v explicitní rovině, tak její základy jsou pevně dané ve formě řádu, pořádku a poslušnosti. Mentalita náleží pro autoritativní režimy (Balík, Kubát, 2004, s. 97-98).

Třetím kontrastem je *mobilizace* a *depolitizace*. V totalitních režimech je zapojení občanů do budování režimu klíčový prvek. Cílem mobilizace je usměrňování jedinců k politicko-sociálním cílům. Naproti tomu depolitizace, kterou využívají autoritářské režimy usiluje o minimální politickou aktivitu společnosti (Hloušek, Kopeček, Šedo 2018, s. 43).

Čtvrtým a posledním rysem je *vůdcovství* jednoho vůdce či malé skupiny. Linz se zaměřuje na vybudované kultury osobnosti, hlavně na ty nejvýraznější a nejglobálnější, kterými jsou Hitler a Stalin. Tyto názorně příklady by otevíraly možnost konstrukce neomezené moci zbožštělého vůdce. Byť je pravděpodobnější, že k tomuto typu vůdcovství dojde spíše v totalitních než autoritativních režimech, tak nemusí jít vždy o pravidlo. (Hloušek, Kopeček, Šedo 2018, s. 44).

2.4 Hybridní režimy

Doposud jsme si vymezili politicko-režimní osu, kde na jednom konci leží demokracie, na druhém se nachází totalitní režimy a v neposlední řadě je zde autoritářství, ve kterém téměř nejsou prvky demokracie (ale může zde existovat jistá autonomie institucí, včetně opozice) a zároveň ho dokážeme odlišit od totalitních režimů. Hybridní režimy (dále jen HR) je právě ta část osy mezi demokracií a autoritářstvím, na které se nachází nespočet bodů, tedy jednotlivých podob HR.

2.4.1 Způsob kategorizace hybridních režimů

V kapitole o demokracii jsme mohli zpozorovat, že jsme si vymezili pět různých podob, které může demokracie mít. Drahokoupil ve svém článku člení tyto definice (bez rozšíření polyarchie Guillermem O'donnellem) následovně:

1. Schumpeterova definice – Minimalistická demokracie I
2. Møllerova Skaaningova definice – Minimalistická demokracie II
3. Dahlova definice – Procedurální minimum
4. Karl a Schmitter – rozšířené procedurální minimum (Drahokoupil, 2014)

Jak vidíme, demokracie znamená pro každého něco jiného a dosud neexistuje jediná univerzálně platná definice, byť Dahlovo polyarchie bývá považována za takový základní stavební kámen (Hloušek, Kopeček, Šedo 2018, s. 20), který není statický, ale počítá ještě s opracováním a zušlechťováním k oné ideální demokracii (Dahl, 1995, 203).

Abychom mohli pojmenovat jednotlivé typy hybridních režimů, je potřeba znát jednotlivé typy kategorií a způsob, jak se tyto kategorie vytváří. Z výše uvedených definic demokracie si můžeme vyvodit závěr, že každá definice nese počet atributů, které musí být naplněny, aby se mohlo mluvit o demokracii. Čím méně jsou atributy naplněny (případně pokud nejsou naplněny vůbec), tím více se pohybujeme na pomyslné ose od demokracie směrem k autoritářství.

Zde nastává problém a „mírný“ chaos v orientaci mezi jednotlivým vymezením daných režimů, protože jak můžeme vidět, každý autor pojímá daný režim jinak. K orientaci mezi režimy slouží tři kategorie (klasická, rodová a radiální²), které pomáhají nahlédnout do spletené sítě hybridních režimů (Drahokoupil, 2014). Zjednodušeně řečeno, kombinace definic demokracie a výběru kategorií umožňuje klasifikaci jednotlivých HR. Musíme mít stále na paměti to, že i přes tato klasifikační kritéria vznikají neustálé rozpory a nejasnosti, jak na HR nahlížet. Tato kapitola nám měla posloužit tedy jako letmý náhled do způsobu tvoření klasifikace HR.

2.4.2 Teorie hybridních režimů

K HR můžeme přistupovat dvěma přístupy. První přístup je dichotomický, který nevnímá HR jako svébytnou kategorii. Výsledkem tohoto přístupu je adjektivní demokracie, nebo adjektivní autoritářství. Druhý možný přístup je trichotomický, který už HR vnímá jako samostatnou kategorii politických režimů, v rámci které existují jednotlivé režimy (Bílek, 2015).

Mezi představitele dichotomického přístupu můžeme řadit Merkla, O'Donnella nebo Zakaria, u kterých najdeme definice adjektivních demokracií. Na druhé straně jsou reprezentanti adjektivního autoritářství jako Ottawaye nebo Schedlera. Trichotomický přístup má základy u Terry Karla, jejíž práce nesla jako první pojetí HR jako svébytné kategorie (Bílek 2015).

V následujících kapitolách si představíme vybrané adjektivní demokratické a autoritářské režimy. Pro přehlednost budeme používat toto dvojí dělení, jelikož nám evokuje, zda má režim spíše autoritativní, nebo demokratické rysy.

² V rámci radiální kategorie existuje ještě kategorie zúžených podtypů

2.4.3 Adjektivní demokracie

Za jeden z prvních příspěvků k hybridním režimům můžeme považovat Zakariovo neliberální demokracii (Zakaria, 1997). Zabývá se otázkou, zda se stále jedná o demokracii, pokud by ve svobodných a spravedlivých volbách byli zvoleni totalitní či autoritářští vládcí (rasisté, fašisté, aj.), kteří by se stavěli proti míru a sjednocení. Zakaria nám zde odlišuje dvě podstatné věci: demokracii jako takovou a ústavní liberalismus, který byl posledních sto let pevně s demokracií spjat. (Drahokoupil, 2014, s. 10).

„Bylo obtížné si tento problém uvědomit, protože na Západě demokracie téměř sto let znamenala liberální demokracii - politický systém, který se vyznačuje nejen svobodnými a spravedlivými volbami, ale také právním státem, dělbou moci a ochranou základních svobod projevu, shromažďování, náboženství a majetku“ (Drahokoupil, 2014, s. 10). Jinými slovy demokracie znamenají pro Zakariu svobodné volby a přívlastek liberální odpovídá vyšší integritě voleb.

Dalším typem adjektivní demokracie je delegativní demokracie (dále jen DD), jejíž autorem je Guillermo O'Donell.

Základem jeho DD je nedokončený proces konsolidace demokracie a nedostatečné utvoření demokratických institucí. Právě takové instituce jsou základním stavebním kamenem, které jsou alfou a omegou demokracie. Instituci si představme jako prázdnou nádobu, kterou budeme chtít naplnit podle našich představ. Vzhledem k tomu, že lidí, kteří by chtěli naplnit nádobu je mnoho, uskutečníme volby, prostřednictvím nich si zvolíme zástupce, kteří nádobu naplní. Tímto rozhodnutím ztrácíme přímé volby pro naplnění nádoby a naše rozhodnutí je zcela v rukou lidí, které jsme si zvolili a kterým věříme. Tuto metaforu nyní převedme do našeho světa, ve kterém máme takových institucí několik ať se jedná o státní instituce, média, firemní instituce, ad. (O'Donell, 1994).

Charakteristiky delegativní demokracie:

1. DD nejsou ani konsolidované, ani institucionalizované demokracie. Téměř platí, že nehrozí blízký nástup autoritářství nebo naopak k institucionalizované reprezentativnosti. Jedná se o jakýsi stálý stav. Aby se z DD stala reprezentativní demokracie, je potřebný zájem na budování demokratických institucí, což má za úkol vládní politika a různí političtí činitelé.

2. Vládnutí prezidenta nebo vládnoucí strany se nemusí podobat tomu, co slíbil v předvolební kampani. Zároveň nese plnou odpovědnost za své úspěchy a neúspěchy
3. Delegace a reprezentace. Reprezentace v sobě zahrnuje prvek delegace, proto tyto pojmy nemůžeme vymezit v protipólech. O'Donell tedy navrhuje rozlišení mezi demokracií, kde existuje reprezentativní delegace a demokracie, kde je pouze delegativní prvek. Rozdíl v těchto pojmech spočívá v odpovědnosti ve vztahu k voličům. Tuto odpovědnost s sebou nese převážně reprezentativní delegace. Tato odpovědnost se poté v konsolidovaných demokraciích projevuje spíše horizontálně, tedy ve vztahu k autonomním institucím. S tím souvisí veřejný a soukromý zájem úředníků. *„Všimněte si, že pro účinnost horizontální odpovědnosti jsou důležité nejen hodnoty a přesvědčení úředníků (ať už zvolených, či nezvolených), ale také skutečnost, že jsou zasazeni do sítě institucionalizovaných mocenských“.*
4. Voliči mají právo zvolit jedince, který jim přijde jako nejlepší možnost pro řízení dané země. Po volbách se očekává, že se voliči vrátí do pasivní pozice a v ideálním případě s úsměvem přihlíží na počínání zvoleného zástupce.
5. DD umožňuje rychlou tvorbu politiky, ovšem za cenu vysokého rizika děláním chyb. (O'Donell, 1994).

S širší klasifikací adjektivní demokracie se setkáme u Merkela (2004, cit., z Drahokoupil, 2014, s. 11). Přichází s pojmem defektní demokracie, v rámci které rozlišuje čtyři typy adjektivních demokracií. Jeho klasifikace vychází z toho, co danému režimu chybí pro to, aby mohl být označen za demokratický. Jednotlivými kritérii pro určení konkrétního typu defektní demokracie jsou: volební režim, politická práva, občanská práva, horizontální odpovědnost a efektivní moc vládnout. Pokud je jedno z těchto kritérií zasaženo do takové míry, že změní logiku ústavní demokracie, tak mluvíme o jednom z určitých typů defektní demokracie. Konkrétní podoby defektní demokracie tedy jsou: exklusivní demokracie, doméní demokracie, neliberální demokracie (Zakaria 1997) a delegativní demokracie (O'Donell 1994) (Drahokoupil, 2014, s. 11).

2.4.4 Adjektivní autoritářství

Jedním z nejznámějších adjektivních autoritářství je kompetitivní autoritarismus podle Levitskeho a Waye (2002) je takový druh režimu, kde jsou formální demokratické instituce považovány jako prostředek k získání moci. Politici, kteří se nacházejí v pozici těch, kteří vládnou porušují pravidla do takové míry, že je narušen prvek soutěže, která se nedá označit za svobodnou a spravedlivou.

Autoři rozlišují čtyři *arény* (volební aréna, zákonodárná moc, soudnictví a média), které představují jednotlivé instituce, ve kterých se utkává opozice s vládoucí stranou a ve kterých jsou opoziční aktéři znevýhodňováni.

1. Volební aréna je imaginární pole, ve kterém spolu jednotlivé strany soutěží o hlasy voličů. V případě autoritarismu volby buď neexistují, nebo se jenom tváří, že zde probíhá nějaká soutěž. Problém zde nastává i případě sčítání hlasů, kde není žádná externí nezávislá kontrola, která zaručuje poctivost. V případě kompetitivního autoritarismu se volby konají pravidelně, jsou soutěživé a obvykle nedochází k rozsáhlým podvodům. Soutěživostí myslíme to, že se opoziční strany mohou zúčastnit voleb, ale účast ve volbách jim může být značně zkomplikována ve formě vládní dominance v médiích, či zneužíváním státní moci.
2. Legislativní aréna v autoritativním režimu je pod plnou kontrolou vládoucí strany, nebo se v ní legislativní orgány vůbec neexistují. Jakýkoli konflikt mezi legislativou a exekutivou je téměř nemyslitelný. V kompetitivních autoritativních režimech bývají legislativní instituce slabé, ale mohou být pro opozice základnou či útočištěm, ze kterého se mohou v určitých situacích realizovat, zejména když vládoucí strana nemá silnou většinu.
3. Třetí arénou je justice. V kompetitivním autoritářství je běžné, že si vláda snaží podřídit soudní moc. V praxi se můžeme setkat s formou uplácení, vydírání nebo nahrazení stávajícího člena justice členem novým, který mívá přímé vazby na vládu. V případě Slovenska hrála justice velkou roli, kdy v období Mečiarismu legislativa schvalovala protiústavní zákony a těžila z nich do té doby, než je Ústavní soud nezrušil (Zbyněk Vlasák, 5.5. 2017).
4. Poslední arénou jsou média. Média v autoritativním režimu jsou téměř vždy ve vlastnictví státu. Charakterizují se silnou cenzurou a pečlivým vybíráním

produktovaného obsahu. Producenti obsahu, kteří se režimu vzpírají, riskují zatčení, deportaci a někdy i vlastní život. V kompetitivním autoritářství existují nezávislá média, ale jejich působení je značně narušováno zásahy vlády (Levitsky a Way, 2002).

Jak si ukážeme v pozdější kapitole, takové zásahy se mohou projevovat různými způsoby, jako je zásah do redakčních řad, či znemožnění produkce tisku, jako tomu bylo na Slovensku.

3 Slovensko

3.1 Období 1992 - 2016

Následující kapitoly nás uvedou téměř do počátků demokratického Slovenska a provedou nás až do voleb v roce 2016. Jak následně zjistíme, tak v prvních dvou obdobích označovaných často jako mečiarismus se bohužel ani tak nejednalo o demokracii, ale spíše o „nedobudovaný“ soutěživý autoritarismus. Po pádu Mečiarovy strany nastupuje nová Dzurindova vládní koalice a v tomto období vznikne i nová politická strana Směr, založená v roce 1999 Robertem Ficem (Kopeček, 2006, s. 197; 199).

3.1.1 Vládnutí Vladimíra Mečiara v letech 1992–1998

Touto podkapitolou bych nastínil některé skutečnosti, které se odehrály za éry Mečiarismu, a které nám lépe vytvoří představu, jak může vypadat konkrétní hybridní režim.

„Přišel jakýsi chlapík a věděl všechno. O několik tříd převyšoval ostatní uchazeče o toto místo“ (Leška, 1996, s. 25 cit. z. Hloušek, Kopeček, 2003). Těmito slovy popsal Fedor Gál, tehdejší šéf antikomunistické strany VPN, Vladimíra Mečiara po tom, co se ucházel o post ministra vnitra. Nepochybně Mečiar překypoval energií a kouzlem a již v roce 1990 získává roli jediného kandidáta na předsedu strany VPN. Netrvalo dlouho a kvůli sporům s vedením strany byl z postu sesazen a rozhodl se, že si v roce 1991 založí vlastní stranu HZDS (Hloušek, Kopeček, 2003).

Vodou na Mečiarovo mlýn bylo rozhodnutí tehdejší vlády (VPN, KDH a DS) týkající se smlouvy z Milov, jež předpokládala velmi volné federační uspořádání Česka a Slovenska.

Tehdejší předseda vlády Jan Čarnogurský se tímto rozhodnutím odchýlil od konfедераčního postoje, který se stranou zastával při volbách v roce 1990. To mělo za následek rozdělení strany KDĤ na stoupence a odpůrce dohody a následné vydělení nové strany SKDĤ. Stále silnější hlasy, které volaly po suverenitě a samostatnosti Slovenska, se staly jedním z momentů, kde se nejvíce zviditelňoval Vladimír Mečiar, který byl tou dobou nahrazen na postu předsedy vlády právě Janem Čarnogurským. Strana HZDS, která byla založena Mečiarom, se chopila populistické a nacionální rétoriky. Z opoziční pozice značně kritizovala ekonomickou transformaci a pasivitu vůči osamostatnění státu (Kopeček, 2006, s. 170-171).

Volby, které se odehrály v roce 1992, stvrdily Mečiarovo karty, na které vsadil, tedy že „občané vnímaly systémovou změnu na přelomu 80. a 90. let 20. století jako otevření prostoru pro završení budování národa v podobě vytvoření více či méně samostatného státu“. To zapříčinilo velmi slabé výsledky profederálních stran a HZDS v čele s Mečiarom nabrala nesmírné popularity. (Kopeček, 2006, s. 172).

Za úspěchem strany HZDS stála i ekonomicko-státní transformace, kterou strana ztělesňovala. Sršící nacionalismus povzbuzující národní suverenitu se ukázal pro voliče vhodnou volbou. Zajímavým prvkem strany byla její otevřenost, kterou nechávala občanům. Byť hlásala suverenitu a samostatnost Slovenska, ve volebním programu nabízela až pět alternativ uspořádání státu, kterými byly: alternativy - federace, konfederace, unie, vztahy podle Beneluxu nebo samostatná Slovenská republika. (Kopeček, 2006, s. 171). Tento styl „volnosti“ byl pozorovatelný i v jiných sférách například v ekonomice nebo náboženství (Kopeček, 2006, s. 174-175).

Když se v roce 1992 přijala ústava, rozhodující faktory, jako jsou princip dělby moci, vytvoření klasických demokratických institucí, odpovědnost vládě parlamentu aj., byly akceptovány a sehrály důležitou roli v následujícím Mečiarovo vládnutí (Kopeček, 2006, s. 176).

Po úspěšných předčasných volbách roku 1992, které se 37,26 % vyhrála HZDS, nastala dle mnoha politických odborníků doba *vyprazdňování demokracie* (Učeň, 2000: s. 122 cit. z Kopeček, 2006, s. 182). Můžeme ji demonstrovat v několika činech, která tehdejší vláda učinila.

Jako první si připomeňme příběh obnovené Trnavské univerzity, jejíž prvním rektorem se stal Anton Hajduk. Kvůli politickým neshodám vyzval tehdejší ministr školství, Dušan Slobodník, Hajduka k tomu, aby odstoupil z funkce. Rektor odmítl a Slobodník vydal rozkaz

k zastavení financování univerzity, kterou v roce 1992 otevřela Slovenská Národní rada, a došlo to do takové absurdity, že Slobodník nechal vyměnit na univerzitě zámky (Mytrnava.sme.sk, 2018).

Další obskurnost vůči demokracii se objevila v podobně usměrnění mediálního vlivu. Tehdejší šéfredaktor deníku Smena, Karol Ježík, který byl kolegy líčen jako odvážný člověk disponující novinářskou intuicí, chtěl vyjadřovat názory, než jenom stroze popisovat. Když Mečiar s jeho stranou HZDS vyhráli v roce 1992 volby, den po tom vyšel v tehdy ještě státním deníku článek, jež „vyjádřil to, co většině lidí na Slovensku došlo až po několika letech: že komunismus střídá jiná forma vlády jedné strany - mečiarismus“ (Smena, 1992 cit z. Miriam Zsilleová, 12. listopadu 2014).

Ježík byl po pár dnech od otisknutí článku propuštěn oficiálně z ekonomických důvodů, byť v tomto roce skončil deník se ziskem 6,7 milionů korun. Spolu s ním odešlo z redakce 90 % redaktorů do nového deníku s názvem SME, který působí dodnes (Miriam Zsilleová, 12. listopadu 2014).

Se vznikem deníku SME započal boj mezi politickou a mediální sférou. Po svém zrození musel deník čelit politickým nátlakům. Premiér Mečiar zakázal všem úředníkům poskytování jakýkoliv informací, nepouštěli je na konference apod. Na Mečiarův nátlak posléze státní tiskárna v Bratislavě odmítla ze dne na den deníky SME vytisknout. SME se ovšem nevzdal a díky jejich houževnatosti i pomoci z organizace Freedom house se staly prvními novinami, které nejen že vyjadřovaly své názory, ale jako první působily na internetu (Miriam Zsilleová, 2014).

Peníze a s nimi přicházející moc jsou ovšem vlivným faktorem a v roce 2014 odkoupila kontroverzní společnost Penta padesáti procentní podíl v nakladatelství Petit Press, které mj. vydávalo i celostátní deník SME (e15, 2014). Penta byla známá svými korupčními skandály a úzkou vazbou na politiky, ale o tom se zmíníme pozdějších kapitolách. V roce 2021 ovšem svůj podíl společnost prodala fondu MDIF, která podporuje nezávislá média po celém světě (Aktuálně.cz, 22. dubna 2021).

Třetím a nejspíše nejvýraznějším činem proti liberální demokracii byly dvě noční parlamentní schůze. Na první schůzi si vládní poslanci přivlastnili všechny důležité parlamentní funkce a opozičním politikům zbyly jen oči pro pláč v známých „uložištích“ jako je výbor životního prostředí. Opozice neměla žádného místopředsedu národní rady, a dokonce neměla jediné zastoupení, co se týče míst v parlamentních výborech. Po této noci

započala schůze druhá. Když schůze skončila, tehdejší předseda Maďarského kresťanskodemokratického hnutia, Béla Bugár, prohlásil o schůzi, že „*to byla noc dlouhých nožů*“ (Kopeček, 2006, s. 183).

Hned následující noc svolala druhou schůzi. Koalice odvolala Radu Slovenské televize, Radu Slovenského rozhlasu, předsedu a místopředsedu kontrolního úřadu, generálního prokurátora a další členy důležitých institucí. Celkem bylo ze státních funkcí odvoláno 38 lidí a jejich místa byla obsazena členy HZDS, Slovenské národní strany - SNS a Združenie robotníkov Slovenska - ZRS. Zároveň jako pomstu za projev prezidenta Michala Kováče, který měl velký vliv na vyslovení nedůvěry a odvolání Mečiara z jeho funkce premiéra, byl odhlasován vznik vyšetřovací komise, která měla objasnit příčinu krize, která vedla k pádu Mečiarovo vlády (Kopeček, 2006, s. 183-185).

Tato jednání neunikla pozornosti zahraničním médiím, která tyto činy označovala za policejní brutalitu vyvolanou opojením moci tehdejšího premiéra. Ozvala se též Evropská unie, která upozornila na možný odklon od demokracie (Aktuality.sk, 5. února 2018).

Aby Mečiar umocnil loajalitu ke své straně, snažil se o prosazení vázaného mandátu. Oproti mandátu reprezentativnímu, který zajišťoval neodpovědnost straně a byl zakotven slovenskou ústavou se lišil v tom, že v momentě, kdy poslanec odejde ze strany, tak je povinen se vzdát mandátu. Jinými slovy nestane se členem jiné strany, která by mohla být pro stávající koalici hrozbou. Tato snaha měla podobu podepsání závazku, který musel každý v HZDS podepsat (Kopeček, 2006, s. 183).

Snahu o nastolení loajálnosti ke straně pocítili dva poslanci, a to František Gaulieder a Emil Spišák. Gaulieder oznámil předsedovi parlamentu Ivanovi Gašparovičovi prostřednictvím dopisu zprávu, že vystupuje ze své domovské strany HZDS, ale poslaneckého mandátu se odmítá vzdát. Nedlouho poté přišel údajně druhý dopis, ve kterém Gaulieder sděluje, že se vzdává mandátu, což posléze odmítal a dopis označoval za podvrh. Nic nezměnilo ani ústavní rozhodnutí soudu, který stálo na Gauliederovo straně (Kopeček, 2006, s. 183).

Emil Spišák kandidoval na podzim roku 1994 za stranu SNS, kde skončil druhý za Bartolomejem Kuncem. Když Kunc v roce 1996 umřel, tak podle volebního zákona měl být jeho nástupcem právě Spišák. Na jeho místo se ale dostal Ladislav Hluška. Strana SNS jako důvod uvedla, že Spišák už není členem strany. Byť se Spišák obrátil na ústavní soud, který mu, stejně jako Gauliederovi, dal za pravdu. Díky početné převaze vládní koalice toto obvinění parlament odmítl. (Kopeček, 2006, s. 184).

Poslední kauzou, kterou bych rád zmínil, je novela z roku 1998, jež disponovala protikoaličním charakterem. „*Jednalo se o to, že člen jedné strany nemůže být na kandidátní listině jiné strany, a že na strany, které jsou součástí koalice, se pohlíží jako na ostatní politické strany, tedy jako kdyby podaly kandidátní listinu samostatně. Znamenalo to, že každá strana kandidující v koalici musela dosáhnout pěti procent platných hlasů jako předpoklad k proniknutí do parlamentu.*“ Tento radikální „útok“ na Maďarskou a Slovenskou demokratickou koalici byl ještě umocněn tím, že novela byla zavedena čtyři měsíce před volbami. Dále obsahovala vyloučení používání soukromých elektronických médií ve volební kampani což v kombinaci s faktem, že státní média byla v plné kontrole vládní koalice, způsobovalo ještě větší komplikace pro opoziční strany (Lebovič, 1999; Galanda, 1999, cit. z Kopeček, 2006, s. 189). V praxi se kontrola moci nad vládními médii projevila tak, že vládní strany, zejména HZDS, dostala prostor v 62,2 % vysílacího času zpravodajství a opozičním parlamentním stranám se dostalo pouhých 15,2 %. Co se týče objektivnosti, tak rovina byla též nakloněna ve prospěch vládní koalice, kde se o ní mluvilo výlučně pozitivně, případně neutrálně. Naopak opoziční strany byly líčeny negativně nebo neutrálně. (Školkay, 1999, s.175 cit z Kopeček, 2006, s. 188-189).

Dle minimalistické definice I, která už tak je pro demokracii poměrně nízkou laťkou, je nejzákladnější prvek demokracie konání pravidelných soutěživých voleb s vyšší integritou. Z posledního výrazného vládního aktu, který ztělesňovala novela, můžeme soudit, že byla narušena férovost a soutěživost voleb, což odporuje i skromnému požadavku na demokracii podle zmíněné definice. Ovšem Díky flexibilitě opozičních stran a podpoře z nevládních organizací a institucí dokázaly opoziční strany utvořit parlamentní většinu a úspěšně převzít moc. Kopeček proto období mečiarismu klasifikuje jako „nedobudovaný“ soutěživý autoritarismus (Kopeček, 2006, 197).

3.2 Parlamentní volby SR v roce 1998

I přes nepříznivé podmínky, kterým musely politické strany čelit, se podařilo v roce 1998 porazit Mečiarovo HZDS a moci se chopila vládní koalice v čele s Mikulášem Dzurindou. Byť byl mečiarismus poražen, řešení ve formě široké koalice si přineslo svoji daň, kterou byla

fragmentace jednotlivých stran (Kopeček, 2006, s. 198). Následující tabulka ukazuje výsledky voleb a můžeme si povšimnout, že koaliční vládu v podstatě tvořilo 11 stran.

Tabulka 1: Výsledky voleb no Národní rady v roce 1998 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023)

HZDS	27,00 %
SDK (KDH, DÚ, SDSS, DS a SZS)	26,33 %
SDL'	14,66 %
SMK – MPK	9,12 %
SNS	9,07 %
SOP	8,01 %

V roce 2000 Založil Dzurinda novou politickou stranu SDKÚ, která měla nahradit původní SDK. Důvodem měla být představa sjednocení „zakladatelských“ stran. Pochopitelně návrh rozdělil SDK na dva tábory, kdy jedna souhlasila se sjednocením v čele s Dzurindou a druhý tábor chtěl ponechat autonomii původních stran. Do nově vzniklé SDKÚ se začlenila pouze DÚ, ale i tak dokázala k sobě přetáhnout jenom část voličů SDK. Zároveň strana házela špatné světlo na zakladatelské strany SDK (Kopeček, 2006, s. 198-199).

Problémům čelili i další dva členové vládní koalice SDL' a SOP. Obě strany byly spíše levicově orientované. Jeden z hlavních problémů pro SDL' nastal po odchodu Roberta Fica a založením jeho strany Smer, která s sebou přetáhla řadu voličů SDL'. Druhým problémem byl spor uvnitř strany mezi radikálními a „moderními“ skupinami. To v roce 2002 vyvrcholilo v odchod „modernistů“, kteří založili novou levicovou stranu SDA (Kopeček, 2006, s. 198-199).

3.3 Parlamentní volby SR v roce 2002

Ve volbách v roce 2002 se na levicovém křídle setkaly s úspěchem pouze dvě strany. První byl Směr, který získal 13,5 % hlasů a druhou stranu byla ortodoxní komunistická strana

KSS se 6,3 % hlasů. I v těchto volbách zůstalo HZDS mimo vládu, ovšem do opozice se k nim připojují levicová strana Směr, která si vedla velmi a komunistická strana KSS a KDH. U moci se držela pravicově orientovaná vláda složená z SDKÚ, SMK, KDH a ANO, byť disponovala těsnou parlamentní většinou 78 poslaneckých mandátů ze 150. Premiérem i nadále zůstal Mikuláš Dzurinda, (Kopeček, 2006, s. 200-202).

Tabulka 2: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2002 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023)

HZDS	19,5 %
SDKÚ	15,09 %
SMĚR	13,46 %
SMK – MPK	11,16 %
KDH	8,25 %
ANO	8,01 %
KSS	6,32 %

3.4 Parlamentní volby SR v roce 2006

Předešlé dvoje volby se nesly ve znamení toho, zda vyhraje autoritarismus nebo demokracie. Volby v roce 2006 už můžeme považovat za boj levice proti pravici. Strany už nepřijímají dělení na mečiarovský a antimečiarovský tábor, protože toto dělení zkrátka ztrácí svůj význam, což bylo potvrzené výsledkem voleb. Další argument je snaha ĽS - HZDS se vymanit z izolace, a proto přehodnotila svoji politickou strategii (důkazem je i samotné přejmenování strany). Zároveň se jedná o první volby, kdy HZDS nevyhrálo a skončilo až na 5. místě. (Just, 2016, s. 45-46).

Tabulka 3: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2006 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023).

SMER - SD	29,14 %
SDKÚ – DS	18,35 %
SNS	11,73 %
SMK – MPK	11,68 %
ĽS – HZDS	8,79 %
KDH	8,31 %

Oproti minulým volbám vidíme, že do Národní rady se nedostaly strany ANO a KSS, které se rozštěpily. Na druhou stranu integraci zažily strany SNS, která se vrátila do parlamentu, DÚ, která se včlenila do Dzurindovy strany a vznikla tedy SDKÚ – DS. Největším integračním procesem si prošla strana Smer, která pohltila všechny zbylé levicové strany - SOP, SDĽ, SDSS a SDA a na základě tohoto sjednocení se přejmenovala na Směr - SD (Kopeček, 2007b, s. 44; Konečný a Zetocha, 2005, s. 255 cit. z Just, 2016, s. 49 – 50).

Preference a výzkumy ukazovaly, že společnost začíná inklinovat k levicově orientovaným stranám, což se ve volbách jednoznačně potvrdilo, když Smer–SD vyhrál s 29,14 % hlasy. Neúspěch druhé levicově-orientované strany byl zapříčiněn hlavně nejasnou ideologií a nedostatečným vymezením vůči pravici (Kopeček, 2007a, cit. z Just, 2016, s. 51).

Byť se tyto volby nesly v duchu boje levice proti pravici, tak následné sestavování vlády nabízelo mnoho rozmanitých možností. Nakonec se Fico rozhodoval mezi dvěma variantami, kde první byla spolupráce se SMK–MKP a KDH a druhou variantou byly strany SNS a ĽS-HZDS. Nakonec vybral druhou variantu nejspíše z toho důvodu, že by tyto strany spíše poskytly větší suverenitu Směru–SD (Just, 2016, 56).

Toto období Just (2016, s. 59) částečně připodobňuje k činnosti vlády k v letech 1994–1998. Podobnost je taková, že se vládnoucí koalice neúčastní parlamentních debat a

nezohledňuje návrhy opozice, přičemž se spoléhá jen sama na sebe a dává tím tak najevo, že opozici ani nepotřebuje (Mesežnikov, 2007, cit. z Just, 2016, s. 59).

3.5 Parlamentní volby SR v roce 2010

Pro stranu Smer–SD byl výsledek lepší než v minulých volbách a získala o 12 mandátů více než minulý rok, ale jeho koaliční partneři takový úspěch nezaznamenali. SNS si pohoršilo o necelých 7 % hlasů a ĽS-HZDS se 4,32 % se nedostalo do parlamentu. Zbylé strany, které se dostaly do parlamentu, tak v minulém období byly buď mimoparlamentní, nebo v opozici (Just, 2016, s. 71-72).

Tabulka 4: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2010 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023)

SMĚR – SD	34,79 %
SDKÚ – DS	15,42 %
SaS	12,14 %
KDH	8,52 %
MOST – HÍD	8,12 %
SNS	5,07 %

Tentokrát bylo méně možností, jak by mohl Smer–SD složit vládní koalici. Ovšem středopravicové strany se daly ihned do jednání s cílem sestavit vládu bez Roberta Fica. Mimo středopravicové orientace měly strany mnohé důvody. V předchozí kapitole jsme zmínili, že vláda poměrně úspěšně ignorovala opozici a nedávala jí žádný prostor. Tento postoj hrál nyní proti Smeru–SD. Zároveň Fico také říkal, že považuje dobré vládnutí, pokud je u moci nejvýše dvojčlenná koalice. V roce 2006 některé strany projevíly zájem vstoupit s Ficem do této dvojčlenné koalice, ale teď se strany soustředily primárně na vytvoření protificovské vlády, což nám může v mnohém připomínat období vlády Vladimira Mečiara (Just, 2016, s. 77-78).

Měsíc po vyhlášení výsledků voleb sestavila premiérka Iveta Radičová vládu skládající se z SDKÚ–DS, SaS, KDH a Most-Híd. Koalice je podobná jako v období 2002–2006, s rozdílem, že SMK-MKP byla nahrazena stranou Most-Híd a ANO bylo nahrazeno SaS. Relativní rovnoměrnost získaných hlasů se odrážela i v obsazování vládních postů, kdy žádná strana nijak zvlášť nedominovala, ani nebyla podřazená (Just, 2016, 79-80).

Byť byli členové koalice programově orientovaná stejným směrem, tak docházelo často k neshodám. Tomu dopomohli zástupci čtyři zástupci u OL, které na své kandidátní listině měla strana SaS, a čtyři zástupci z OKS, jež se dostali na kandidátní listinu Most-Híd, a kteří spíše fungovali jako prvek opozice ve vládní koalici, která disponovala 79 mandáty. Nejkrizovější moment byl spojený s hlasováním eurovalu (Evropský stabilizační mechanismus) v důsledku ekonomické krize. Když 11. října 2011 mělo dojít k hlasování, tak k němu vláda připojila hlasování o vyslovení důvěry, čímž v podstatě znemožnila hlasovat „pro“ opozičním stranám, přičemž Smer-SD byl připraven hlasovat pro schválení eurovalu. Zároveň euroval nepodporovala jedna z koaličních stran SaS. Tyto neshody ve vládní koalici ještě vyhroutil situaci a „v souladu s klasickým příslovím „když se dva perou, třetí se směje,“ se opodál smál šéf opozice Robert Fico. (Just, 2016, s. 80-83).

3.6 Parlamentní volby SR v roce 2012

Po nevyslovení důvěry vládě se po dvou dnech odhlasovaly následující události. První byla schválení o zkrácení volebního období a po necelých 40 minutách se úspěšně odhlasoval eurotel. Pořadí bylo důležité, protože Fico si tak pojistil urychlení voleb. Eurotel musel být nutně schválený, protože do té doby se na Slovensko pohlíželo jako na problematického člena EU (Just, 2016, s. 82-83).

Následovalo zmatení, kdo bude do ustanovení nové vlády vykonávat funkci v úřadě. Ústava v prvním odstavci říká, že „Pokud Národní rada Slovenské republiky vysloví vládě nedůvěru nebo pokud zamítne její návrh na vyslovení důvěry, prezident vládu odvolá“ (Ústava, 1992, čl. 115, odst. 1, cit. z Just, 2016, s. 84). Zároveň v druhém odstavci uvádí, že „Pokud prezident republiky přijme demisi vlády, pověří ji výkonem její funkce až do vyjmenování nové vlády“ (Ústava, 1992, čl. 115, odst. 2, cit. z Just, 2016, s. 84). Problém

nakonec vyřešili poslanci urychlenou novelou ústavy, která ponechala ve funkci stávající vládu, ovšem se značným omezením. Výsledkem bylo, že prezident musí předem schválit veškeré personální kroky, jako je například podávání podmětů k ústavnímu soudu. Tento prozatímní styl vládnutí se podle některých podobá poloprezidentské formě vlády než parlamentarismu (Orosz, 2012, s. 135 cit. z. Just, 2016, s. 85).

Strana Smer-SD v těchto volbách zaznamenala enormní úspěch, když vyhrála volby se 44,41 % hlasy, což straně zajistilo 83 mandátů ze 150 a Smer-SD disponoval absolutní většinou. Jak vidíme níže, druhou nejúspěšnější stranou byla KDH s 8,82 %, což pro stranu byl úspěch, byť ambice jejího předsedy Jána Figeľa byla bylo dosažení více než 10 %. Mimo parlament skončila strana SNS, která byla v období 2006 koaličním partnerem Smeru-SD a potenciálním partnerem i v roce 2010, což se kvůli velkému propadu nestalo a SNS nebyla pro Smer-SD relevantní. Nahrazena byla stranou OĽaNO, která skončila na úctyhodném třetím místě (Just, 2016, s. 90).

Tabulka 5: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2012 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023)

SMER-SD	44,41 %
KDH	8,82 %
OĽaNO	8,55 %
Most-Híd	6,89 %
SDKÚ	6,09 %
SaS	5,88 %

Důvodem vítězství levicové strany byla společensko-ekonomická situace. Vzhledem k tehdejší ekonomické krizi se zemím včetně Slovenska nedařilo a společnost chtěla mít jasnou představu, jak si vláda v tomto nečase bude počínat. Jednotná a ucelená představa byla pro čtyřčlennou vládní koalici, která disponovala těsnou většinou, problém, který vyvrcholil výše zmíněným eurotelem. Průzkum z roku 2012 ukázal, že 75 % dotázaných si myslí, že se společnost neubírá správným směrem, což bylo více, než v před volbami 1998 (Zora Bútorová, Oľga Gyarfášová a Martin Slosiarik, 2012, s. 138 cit. z. Just, 2016, s. 88).

Za nejdůležitější považovala společnost otázky nezaměstnanosti, životní úrovně a sociální jistoty (IVO 2012, s. 4, tab. 1 cit. z Just, 2016, s. 88). Situaci dále nepomohly ani korupční skandály, které se vyplavily na povrch, jako je kauza Gorila nebo Sasanka týkající se primárně členů SDKÚ-DS a SaS (Just, 2016, s. 91).

I přes to, že Fico dosáhl absolutní většiny, byl otevřený k přijetí „nadkoaličního“ partnera. Důvod byl takový, že jakmile vládne jedna strana, veškerá pozitiva ale i negativa spadají na její ramena. Pokud by Fico vstoupil s někým do koalice, tak tento nadbytečný subjekt by mohl časem sloužit jako obětní beránek špatných rozhodnutí, které by potenciálně Smer-SD učinil. Zároveň Fico smýšlí podobným způsobem jako v roce 2006, kdy od koaličního partnera by očekával podřízenost programu Smeru-SD. Vládní koalice nakonec utvořena nebyla a vlády se ujímá samostatný Smer-SD (Just, 2016, s. 94).

3.7 Parlamentní volby SR v roce 2016

Ve volbách konané v roce 2016 opět zvítězil Smer-SD se 28,28 % hlasů, ale bylo to jejich doposud druhé nejslabší vítězství za dobu jejich působnosti. V předvolebních průzkumech Smer-SD neklesl pod hranici 34 % hlasů, ať už se jednalo o nejrůznější průzkumy společnosti FOCUS nebo Median. Just konstatuje, že důvod nižších reálných výsledků, než předpovídaly průzkumy je kvůli skutečnostem zmíněných v předešlé kapitole, tedy jednobarevně vládě se přičítají všechny klady ale i všechny zápory. Stále se však jedná o čtvrté vítězství v řadě, a to i přes nejrůznější korupční skandály, které se napříč lety odehrály (Just, 2016, s. 102-103).

Další odlišností, kterou se tyto volby lišily od všech předešlých, byl počet stran, které překročily vstupní klauzuli 5%. Tuto hranici překročilo osm stran, což je nejvyšší počet od roku 1989, což mělo za následek větší fragmentaci a snížení jejich sil. Volby s sebou přinesly strany s nejasnou ideologií, jako je OĽaNO-NOVA nebo Sme rodina a strany nacionalistické jako je ĽSNS vedená Mariánem Kotlebou (Just, 2016, s. 103-104).

Tabulka 6: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2016 (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023)

Směr-SD	28,28 %
Sas	12,10 %
OĽaNO-NOVA	11,02 %
SNS	8,64 %
Kotleba-ĽSNS	8,04 %
Sme rodina-Boris Kollár	6,62 %
Most-Híd	6,50 %
Sieť	5,60 %

Jestliže měl Fico v minulých volbách příjemné rozhodování, zda k sobě přivést koaličního partnera, nebo zůstat u moci sám se svojí stranou, nyní je situace zcela opačná. Hned po volbách vyjednával Smer-SD o ustanovení čtyřčlenné koaliční vlády, jejíž další tři členové by byly strany SNS, Most-Híd a Sít (Marušiak, 2017, s. 194 cit. z Just, 2016, s. 111). Problém nastává ve straně Sieť, kde poslanci Miroslav Beblavý, Katarína Macháčková a Simona Petrik odmítají spolupráci s Ficovo Smerem-SD a SNS. Podobně na tom byla i strana Most-Híd, kde to byla záležitost jediného poslance Zsolta Simona (Dugovič, 2016, cit. z Just, 2016 s. 111). I přes odpůrce se tento návrh realizoval a nová vládní koalice mohla po odečtu čtyřech poslanců počítat s 81 mandáty (Just, 2016, s. 111-113). Výzkum ale ukázal, že tuto variantu čtyřkoalice by preferovalo jen 39 % dotázaných (FOCUS, 2016e, s. 2 cit. z Just, 2016, s. 113). Po půl roce došlo k rozpadu strany Sieť, kdy pět poslanců přešlo do strany Most-Híd a zbylých pět poslanců strany zůstalo nezařazených (Just, 2016, 118-119).

4 Politické kauzy a vybrané kontroverze

Nyní se přesuneme jedné z hlavních částí této práce. V následujících kapitolách se budeme zaobírat kauzami, které prováděly Slovensko. Některé vyplavaly na povrch rychleji, jinde s poměrným zpožděním jako v případě kauzy Gorila. Můžeme ale říci, že kauzy jsou Slovensku zcela vlastní a jak zjistíme, mají neblahý vliv i na státní instituce.

4.1 Kauza Gorila

Gorila je název pro speciální operaci, která byla prováděna v letech 2005-2006 Slovenskou informační službou (SIS). Iniciátorem operace byl Peter Mravec (Holúbek), který působil v jejím analytickém oddělení. Všiml si častých a podezřelých návštěv domu na Vazovově ulici, kde bydlel. Dům totiž navštěvovali státní příslušníci a představitelé finanční skupiny Penta investment vlastněná Jaroslavem Haščákem. Vzniklo tak podezření z korupce, kterou měla operace Gorila odhalit. V roce 2006 byla akce náhle ukončena a nahrávky, které se pořídily, se náhle ztratily. Zůstaly jenom přepisy těchto nahrávek, což byl pro politiky i podnikatele snadno zpochybnitelný důkaz (Nicholson, 2012).

Situace se ale změnila, když v roce 2018 kriminální agentura NAKA v rámci vyšetřování Mariána Kočnera z vraždy Jána Kuciáka objevila v jeho bytě USB, na kterém byl 39 hodinový záznam, který přesně odpovídal přepisům z operace Gorila. Ač byla prokázána pravost nahrávek, nemohou být použity jako důkazní materiál, protože je ústavní soud označil za nezákonné (Denník N, 2019).

O rok později ale slovenská média obdržela odkaz na stažení stejného 39 hodinového záznamu. Deník SME zpřístupnil hodinový záznam na svém youtubovém kanále, kde je zachycen Robert Fico spolu se šéfem Jaroslavem Haščákem. Zároveň policie ale nepotvrdila, že tyto nahrávky, které média dostala, jsou pravé. (SME, 16.10. 2019). Můžeme ale předpokládat, že se jedná o tu samou nahrávku, kterou policie našla v bytě Mariána Kočnera

4.1.1 Nepolitické osoby působící v kauze Gorila

Osob, jejichž jméno se v Gorile vícekrát skloňuje, je opravdu mnoho. V rámci přehlednosti si vyjmenujme ty nejhlavnější. Nejdůležitější postava v kauze je spoluzakladatel investiční společnosti Penta, Jaroslav Haščák, jehož majetek k roku 2022 činí 1,34 miliardy eur, tedy zhruba 31,7 miliardy korun. (Forbes, 2022). Haščák se v odposlouchávaném bytě scházel s politiky a řešil obchodní a vnitro-politické záležitosti. Mimo jiné je mu připisován výrok, který je zachycen na nahrávce, kde říká, že *„Demokracia je na hovno systém. Volič nič o ničom nevie, volič je hovno. Volič vníma iba absolútny povrch“* (SME 16. října 2019). Na konci roku 2020 byl zatčen a obviněn z korupce a praní špinavých peněz. Konkrétně šlo o 194 tisíc eur (přibližně 4,6 mil. korun), které měl Haščák vyplatit Ľubomíru Arpášovi jako odměnu za ukradené nahrávky Gorily (Aktuality.sk, 1.12 2020). Za pár měsíců byl ale zbaven viny, jelikož soud konstatoval, že nebyly dodány dostatečné důkazy a že *„nebola splnená ani materiálna podmienka väzby – teda dôvodnosť trestného stíhania“*. Samotný specializovaný trestný soud byl však přesvědčen o Haščákově trestném stíhání, jelikož dle jeho slov disponoval mnoha důkazy včetně výpovědí více svědků (Aktuality.sk, 19.2 2021).

Druhý aktér je Zoltán Varga, který dříve působil jako policista a posléze navázal blízké vztahy s Pentou. Po skončení své policejní kariéry si založil soukromou bezpečnostní agenturu, jejíž služeb využívala také společnost Penta. Mimo těchto oficiálních služeb dle spisu pracoval i jako pravá ruka/spojka mezi Haščákem a jinými podnikateli nebo státními pracovníky, kdy například zařizoval distribuci peněz za nahrávky Gorily (SME, 16. října 2019; Nový Čas, 23. února 2012).

Poslední nepolitický účinkující je Marián Kočner, který byl mj. obviněn i z objednání vraždy Jana Kuciaka. Kočner se se snažil odstavit vyšetřovatele kauzy Gorily, Lukáša Kyselicu. Výše jsme si zmínili, že Haščák zaplatil za nahrávky 4,6 milionů korun Arpášovi. Dle rozhovoru mezi tehdejším prokurátorem Dobroslavem Trnkou a Kočnerem vyplývá, že Haščák zaplatil i Kočnerovi, a to do konce milion eur (přibližně 2,4 milionů Kč) (Aktuality.sk, 16.10. 2019).

4.1.2 Politické osoby působící v kauze Gorila

Významný politik, jehož jméno je v kauze nejvíce skloňováno, je Jirko Malchárek. V letech 2002-2006 byl poslancem za stranu ANO, která v té době byla v koaliční vládě, kterou vedl Mikuláš Dzurinda. Tehdy působil jako ministr hospodářství. Netajil se tím, že je Haščákovo kamarád, ale odmítal to, že by se s ním scházel v bytě na Vazovově ulici. Po zveřejnění nahrávek v roce 2019 se ale ukázalo, že právě on byl nejčastějším návštěvníkem onoho bytu, kde spolu rozebírali dělení provizí v privatizačních projektech a komu a který majetek prodat (Hajčáková, 2019).

Podobně důležitou roli v tunelování státních podniků sehrála bývalá šéfka Fondu národního majetku Anna Bubeníková, jejíž jméno se ve spisu vyskytuje 221krát. Tento fond spravoval privatizaci státního majetku v letech 1998-2006. Nyní vlastní 10% podíl v developerské společnosti Corwin, který jí každoročně vynáší zisk přibližně 800 tisíc eur (necelých 19 mil. korun). Údajně tento podíl měla dostat za dobrou práci, kterou ve společnosti dlouhodobě odvádí. Nemusela vkládat ani vlastní peníze, protože částka, kterou měla vložit, bude prý postupně splacena ze zisku projektů, které řídí. Aktiva, která má Bubeníková vložená do společností mají hodnotu více než 5 mil. eur (přibližně 118 mil. Kč) (Aktuality.sk, 2019).

Další zastižený v bytě byl Robert Fico. V rozhovoru s novináři v roce 2019 odpovídá na otázky, zda byl v bytě na Vazovově ulici, kde s majitelem Penty, Jaroslavem Haščákem, popíjel kolu. Jak tomu bývá v politické rétorice, Fico odvrací od podobných otázek pozornost a tvrdí, že Gorila je záležitostí Dzurindovo vlády, protože v té době byl u moci a Dzurinda naopak tvrdí, že se jedná o kauzu Smeru-SD. Na otázky reaguje vyhýbavě a konstatuje, že by se média měla zaobírat závažnějšími tématy, než je pitím koly v nějakém bytě (Pravda, 2019).

Po zveřejnění hodinového záznamu z kauzy, můžeme konstatovat, že se Fico opravdu v bytě s Haščákem vyskytoval a mimo pití koly řešili vnitropolitické záležitosti nebo financování strany Smer-SD. Ficův osobní tajemník František Határ, který byl zároveň jedním ze zakladatelů strany Smer, byl několikrát v bytě zastižen a fungoval jako prostředník mezi Ficem a Haščákem. Údajně měl přijmout neurčitou částku na podporu strany v momentě, kdy Haščák říká Hatlárovi: „*Doniesol som ti tie věci.*“ Poté následuje šustění tašky a její předání i s jejím obsahem Hatlárovi. V souvislosti s financováním Haščák vyjmenovává pět

oligarchů, kteří sponzorují Smer-SD. Této části budeme věnovat samostatnou kapitolu. Dále spolu s Ficem rozebírají čistky v Smeru-SD, které v roce 2006 Fico provedl. Následuje debata o tom, jak by mohla vypadat nová vláda a otázky týkající se zdravotnictví (Aktuality.sk, 2019).

4.1.3 Výběr konkrétních skutečností z kauzy Gorila

První kauza se týká prodeje Slovenských elektráren (SE). Za Dzurindovo druhé vlády proběhla mj. privatizace SE, které s sebou nesly i dluh, jehož otěže by na sebe převzal potenciální kupující. Jednalo se o odprodej 66% podílu. Přihlásily se tři společnosti: ruské Inter RAO UES s nabídkou 548 mil. eur (přibližně 12,8 miliard Kč), České energetické závody nabízející 691 mil. eur (přibližně 16,4 miliard Kč) a italská společnost Enel, který nabízel 840 mil. eur (přibližně 20 miliard Kč), která nakonec také řízení vyhrála. Gorila nám umožňuje nahlédnout do zákulisí této privatizace. Penta se na privatizaci SE přímo nepodílela, ale jejím zájmem je Paroplynový cyklus a.s. (PPC), kde vlastnila 90 % (nyní již 100 %) podíl. Spis Gorila tvrdí, že Haščák měl tehdejšímu ministru hospodářství nabídnout 1 miliardu SK (přibližně 800 mil. Kč) za to, že prodá SE Enelu v neprospěch Slovenska. Výše zmíněnou miliardu měla Penta získat následným prodejem PPC, kterou v rámci privatizace koupila za 2,1 miliardy Sk a nyní chce SE prodat za 3-5 miliard Sk. To se ale nestalo a v roce 2007 společnost Penta odkoupila zbylých 10 % vlastnictví PPC od SE. Částku ani jedna strana nechtěla zveřejnit. Tohle je jeden z případů, kdy můžeme vidět, že to, co popisuje spis se značně odlišuje od toho, co se skutečně událo. V té době byl již Haščák informován od jeho zdroje, že je byt odposloucháván a tento rozhovor mohl být záměrně veden tak, aby vůbec neodpovídal původním záměrům a celý spis mohl být snáze zpochybněn (Nicholson, 2012, s. 77; SME, 2007).

V souvislosti se SE se ale vynořila jiná nesrovnalost. Při prodeji vláda předpokládala, že zisk SE bude v letech 2006-2010 100 miliónů eur (2,4 miliard Kč). Ve skutečnosti byl zisk mnohem vyšší, a to až 973 miliónů eur (přibližně 23 miliard Kč). Dzurindova vláda přitom počítala s tím, že se cena elektřiny bude zvyšovat, ale při prodeji toto zvýšení nebylo zahrnuto. Poté, co italská společnost Enel získala svůj podíl, nechala si SE znovu přecenit a výsledek byl o několik miliard vyšší, než za jakou cenu byly SE prodány. V roce 2014 sebrala

policie dokumenty ze sídla společnosti, ze kterých zjistila, že v uzávěrce z roku 2005 byl proveden zásah ve výšce 15 miliard Sk (přibližně 12 miliard Kč), což mělo za následek celkové snížení hodnoty SE o 12 miliard Sk. Výsledkem měla vzniknout škoda ve výši 4,75 miliard Kč (Davdva, 2019).

Vraťme se zpět k ministru financí, kde už můžeme nacházet podobnost mezi spisem a tím, co se opravdu stalo. Malchárek měl po odchodu z politiky obdržet 34 milionů Sk (přibližně 27,2 milionu Kč) skrze společnost HM INVEST, kde vlastnil necelé 2 % akcií. Kontroverze vzbuzuje samotná firma, jejíž jediný člen představenstva je Zoltán Varga (tedy Haščákovo pravá ruka). Spis Gorila zaznamenává Haščáka, který říká Malchárekovi, že podle zákona může být v představenstvu akciové společnosti i jediný člověk. Po dvou měsících od rozhovoru vznikla na Slovensku společnost HM INVEST, kterou založily dvě kyperské firmy – Drammalo Limited a Symalco Limited. Ty poslaly společnosti HM INVEST 329 milionů Sk (přibližně 263 milionů Kč), což je částka, která odpovídá částce v Gorile. Malchárek do této firmy investoval v roce 2008 5 milionů Sk (přibližně 4 miliony Kč) a v polovině roku 2011 už z firmy získal výše zmíněnou provizi 34 milionů Sk (Aktuality.sk, 2015).

Jasnější vhléd nám Gorila nabízí do vztahu Haščáka a Anny Bubeníkové. Z jejich častých rozhovorů vyplývá, že Bubeníková pomáhala při privatizaci výše zmíněného Paroplynového cyklu, který Penta odkoupila. Podle Lipšice byl prodej nezákonný a pod cenou. Vláda věděla, že PPC má garantovaný zisk 15 miliard Sk (asi 12 miliard Kč), ale přesto společnost prodala za 2 miliardy (1,6 miliard Kč) (Novinky.cz, 2012).

Další informace, kterou spis prozrazuje, je povědomí ve Fondu národního majetku Slovenské republiky (FNM SR) o tom, že Bubeníková a Haščák spolupracují. Bubeníková, stejně jako Malchárek byly klíčové postavy a v případě Bubeníkové ji Haščák chránil před spolupracovníky z FNM. Připomínal jim, že to byla Bubeníková, kdo zajistil financování koalice. *„Problém je v tom, že Byrokratka (Bubeníková) „pri PPC sa už musela odkryť“. Oligarcha (Haščák) ju uistí, že na privatizácii PPC nie je nič, čoho by sa vyšetrovatelia mohli chytiť – „môžu na nich útočiť len mediálne“ na základe rozdielu v cene, ktorú finančná skupina za elektrárne zaplatila a za ktorú ich následne chce SE predat“*, tvrdí spis (Nicholson, 2012, s. 85).

Dále se dozvídáme o způsobu vyplácení Bubeníkové. Údajně měla dostat 200 milionů Sk (přibližně 160 milionů Kč) tak, že peníze převedou na společnost Element, vlastněnou jejím

mužem. Odměna měla dvě části. První bylo zaplacení za fiktivní tři studie ohledně slovenského realitního trhu. Druhá část peněz měla být vyplacena tak, že britská firma odkoupí od jejího manžela jednu industriální halu za vysokou cenu, než jakou skutečně má. Ukázalo se, že firma Element opravdu přijala 50 miliónů Sk (přibližně 40 milionů Kč) od firmy Pressburg Properties za jistou halu v Panské Bystřici. V roce 2007 firma vstoupila do likvidace a dle informací z katastrálního úřadu firma nikdy nic nevlastnila ani neprodala. Jediná její aktivita je příjem 50 miliónů Sk za nespécifikované obchodní aktivity. Ani tato skutečnost pro tehdejší vyšetřovací tým nebyla ničím podezřelá ani nějak důkladně přezkoumávána. (Nicholson, 2012, s. 159-160).

Jak vidíme, ve spise Gorila shledáváme jisté podobnosti s tím, co se ve skutečnosti dělo, ale i značné odlišnosti. Problém bohužel tkví v tom, že ze strany SIS nebyl dostatečný zájem o důkladné prověření spisu a aktérů, kteří se v něm vyskytují. Například v případě PPC stačil vyšetřovacímu týmu Haščákův argument, že Penta vždy nabídla nejvyšší nabídku. V případě firmy Element a jejím aktivitám také vyšetřovací tým nevěnoval moc pozornosti (Nicholson, 2012).

4.2 Ján Kuciak

Ján Kuciak, jméno, které není třeba představovat. Svůj žurnalistický talent projevil už ve svých 24 letech, kdy se zúčastnil kurzu Achillova data. Cílem kurzu bylo seznámit budoucí novináře s novými investigativními trendy a metodami. Sice tým pod vedením Marka Vagoviče, ve kterém Kuciak pracoval, skončil na druhém místě, ale už tehdy Kuciak ukázal nesmírný talent na analytiku a spojování souvislostí. Už během kurzu Vagovič nabídl Kuciakovi práci jako externista pro časopis .týždeň, kterou Kuciak hned přijal (Vagovič a kol., 2018, s. 126-133).

První případ, na kterém spolupracovali, jenom potvrdil Kuciakovo kvality. Jejich práce se zaměřovala na podnikatele Jozefa Brhela. Vagovič a jeho vrstevníci v případě zkoumání různých kauz vycházeli z dat obchodních registrů, katastrů a informací o veřejných zakázkách. Mimo jiné díky dlouhému působení v oboru měli vybudovanou síť kontaktů, od kterých mohli také čerpat. Kuciak řešil věci jinak. Dokázal se stovky hodin probírat ve firemních uzávěrkách, registru práv, orientovat se v zahraničních databázích apod. Za necelý

měsíc dokázal prolistovat 190 smluv, ve kterých zjistil, že více než polovina Brhelovo byznysu za vlády Roberta Fica profituje ze státních zakázek. V jednom případě si u smlouvy za 30 miliónů eur (přibližně 712 milionů Kč) všiml, která obsahovala nepřiměřeně vysoké provize v porovnání s konkurenčními firmami (Vagovič a kol., 2018, s. 134-136).

Článek i přes svá potenciální rizika, která s sebou nesl, zaznamenal úspěch, protože odhaloval spojitosti mezi Brhelovými firmami a Smerem-SD. Zároveň informace, které přenášel, nebyly zpochybnitelné a byly opřené z veřejně dohledatelných zdrojů. Většímu ohlasu, co se týče mediálního zaujetí, se těšila kauza s předraženými CT přístroji, která si vyžádala i odchod tehdejší dvojky Smeru-SD Pavola Paška. Této záležitosti se budeme věnovat v samostatné kapitole podobně jako kauze Bašternák, na které se Kuciak také významně podílel. (Vagovič, 2018, s. 137-138).

Mezi Kuciakovo nejvýznamnější kauzy, na kterých pracoval, byly také kauzy spojené s Mariánem Kočnerem a kauza italské mafie. Obě si zaslouží značnou pozornost, protože přinášejí překvapující až znepokojivé skutečnosti a spojitosti, ale pro moji práci bude příhodnější se zabývat pouze kauzami spojené s Mariánem Kočnerem. Kočnerovo jméno v té době bylo znovu spojováno se společností Technopol (po prvé to bylo v roce 1995). Lidé, kteří byli na Kočnera nějakým způsobem vázáni, získali z firmy majetek v hodnotě 20 miliónů euro (přibližně 473 mil. Kč). Celá akce měla proběhnout od 2. do 8. prosince 2016 (Kuciak, 2017).

Pavel Pávek, tehdejší šéf společnosti měl problém v manželství se svojí ženou Denisou Pávkovou, která v té době fungovala jako statutární ředitelka. Ta měla možnost vybrat akcie firmy a začala se vydávat za majoritní akcionářku společnosti. Pávek a ostatní akcionáři dokázali přesvědčit soud, že žádné akcie nevlastní a nikdy nevlastnila, a že jde o podvod (Kuciak, 2017).

Během celého procesu se ale stihlo sjednat valné shromáždění, o kterém Pávek nevěděl. Akcie vybrané Pávkovou se stihly převést na firmu AAROW vlastněnou Jozefem Dučákem mladším. Ten stihl shromáždění notářsky ověřit a pozměnit smlouvy tak, že za firmu může jednat i jediný člen představenstva, kterým se stal Jozef Dučák starší, který s Kočnerem figuroval v kauze pezinských skládek. Po čtyřech dnech byly změny zapsané v obchodním registru a hned následující den Dučák prodal majetek společnosti Technopol firmě VertiCom, kterou dva měsíce před tím získal Andrej Šabík, který s Kočnerem také figuroval v jedné z kauz. Šabík byl vlastníkem nově nabytého majetku jenom jeden den. Osmého prosince byl

majetek prodaný firmě REALITY FOND vlastněnou Peterem Horváthem, který v 90. letech podnikal s Kočnerem. Výsledkem bylo nezákonné vyvedení majetku ve výše zmíněné částce 473 milionů Kč (Kuciak, 2017).

Kuciak díky své analytické práci odstartoval počátek odhalení obrovské propojené sítě oligarchů, soudců a politiků. Bohužel za to 21. února 2018 zaplatil se svojí snoubenkou, Martinou Kušnírovou, životem (Aktuality.sk, 2018).

Kočner od té doby čelí nejintenzivnějšímu období různých trestních stíhání. Nejdůležitější kauzou jsou tzv. směnky vystavené na 69 milionů eur (přibližně 1,6 miliardy Kč), které měl v roce 2000 poskytnout Pavolovi Ruskovi a televize Markíze. Následně je Kočner začal v roce 2016 vymáhat. V roce 2018 se situace obrátila proti němu a byl trestně stíhán za falšování směnek. V lednu roku 2021 byli oba odsouzeni k 19 letům vězení (Kellöová, Výberová, 2021). Dále čelí obvinění z přípravy vraždy tří prokurátorů, konkrétně generálního prokurátora Maroša Žilinku, speciálního prokurátora Daniela Lipšica a prokurátora Petra Šufliarskeho. Další kauzou je kauza Donovaly, kde se měl Kočner dopustit podvodů s DPH. V neposlední řadě byl Kočner spolu s Alenou Zsuzsovou obviněn z najmutí vraždy Jána Kuciaka. V tomto případě byl vydán verdikt, kde Zsuzsová byla odsouzena k 25 letům vězení a Kočner zproštěn viny (Česká televize, 2023).

4.2.1 Následky Kočnerovo kauz a dešifrování Threemy

Jak jsme se dozvěděli, Kočner čelil a stále čelí mnoha obviněním. V rámci vyšetřování mu byly zabaveny věci, které mohly být použity jako důkazy nebo mohly nějakým způsobem pomoci při vyšetřování. V rámci prohlídky se u něj našly mj. i nahrávky z kauzy Gorila. Klíčovým momentem bylo dešifrování jeho telefonu. Ten využíval aplikaci Threema, která zabezpečuje šifrování zpráv. Z té vyplynulo, že Kočner měl vliv ve všech politických i nepolitických sférách. V korespondenci se Kočner zmiňuje o přímých vazbách na politiky jako je Robert Fico, Robert Kaliňák, Béla Buhár (Mosta-Híd), Marián Kotleba (ĽSNS). Dále se jedná o pracovníky SIS a některé soudce/soudkyně a prokurátory (Kellöová, 2019).

První, kdo opustil svoji funkci na základě zveřejněné korespondence je Bernard Slobodník, což byl šéf finanční jednotky NAKA. Slobodník v letech 2010-2012 působil ve samosprávě jako člen Smeru-SD a zároveň straně přispěl 11 tisíc eur (přibližně 264 tisíc Kč).

V roce 2012 se vrátil k policii, kde před tím působil. Záznam z vyšetřovacího spisu svědčí o schůzce Bernarda Slobodníka a Jána Kuciaka. Důležitou postavou je Peter Tóth, bývalý novinář deníku SME a bývalý šéf Slovenské informační služby (SIS), který v době svého působení spolupracoval s Kočnerem, což byl jeho dlouholetý přítel. Z dešifrované komunikace a Tóthovo výpovědi vyplývá následující: Slobodník měl informovat Norberta Bödöra (vlivného podnikatele spojovaného se Smerem-SD) o průběhu vyšetřování kauzy Technopol. Z komunikace dále vyplývá, že Kočner měl přímé vazby na Romana Stahla, který vyšetřoval kauzu Technopol a zároveň byl šéfem týmu Novinár, který se zabíral články Jána Kuciaka (Aktuality.sk, 2019).

Druhý člověk, který rezignoval na svoji funkci, je soudkyně Miriam Repáková. Soudkyně figurovala v kauze Technopol, kde rozhodla ve prospěch Kočnerovo skupiny. Kočner si také psal s jejím kolegou, Vladimírem Sklenkou, který mu posílal fotky ze spisů a průběžně ho informoval. Na svůj úřad ale nerezignoval (Aktuality.sk, 2019).

Celá situace nakonec vyvrcholila operací Búrka, při které bylo zadrženo 13 soudců a soudkyň (Petrovič, 2020).

4.3 Výběr politických kontroverzí strany Smer-SD

V následujících kapitolách se budeme věnovat vybraným kauzám a skutečnostem, které jsou nějakým způsobem provázané se stranou Smer-SD.

4.3.1 Financování Smeru-SD

V roce 2010 Bohumil Hanzel, který byl jedním ze zakladatelů Smeru, prozrazuje financování strany v letech 2000-2002. V tomto období byl pověřen zprostředkováním střetnutí mezi Ficem a potenciálními sponzory. *„Ide o veľké peniaze a konkrétne miesta na kandidátke Smeru. Fico kedysi povedal, že urobí všetko preto, aby sa stal premiérom. Týmto krokom sa upísal diabľovi“*, říká Bohumil Hanzel v rozhovoru (Vagovič, 2016 s. 28).

Sehnat dostatek financí na sponzorování nebyla snadná záležitost. Fico měl podle Henzela říct, že je v souladu s požadavky sponzorů, aby požadovali státní zakázky a funkce ve strategických podnicích (SME, 2010). Strana Smer byla spíše jakási akciová společnost, kdy si podnikatelé koupí určitý podíl za účelem budoucích výhod, pokud strana bude u moci.

Když Fico v roce 1999 založil stranu Smer, potřeboval jí nějakým způsobem štedře financovat, protože věděl, že bude potřeba více než politická rétorika. V tomto roce se setkal právě s Hanzelem. V rozhovoru se dozvídáme o třech velkých sponzorech. První dva zůstávají v anonymitě, ale třetí největší sponzor měl být Ľubomír Blaško, který měl dle smlouvy mezi ním a Fedorom Flašíkom darovat Smeru 32 milionu Sk (přibližně 26 mil. Kč). Výměnou za tento dar si mohl Blaško vybrat tři lidi, kteří budou na kandidátní listině Smeru v první dvacítky nebo v případě vlády Roberta Fica obsadit pozici státního tajemníka v některém z hospodářských sektorů svým člověkem. Zároveň měl prý od Flašíka zajištěné tři pozice v řídicích orgánech v oblasti energetiky a hospodářství. Všechny tyto skutečnosti ukazuje smlouva, která měla být sepsána mezi Blaškem a Flašíkem. Dohromady měli tito tři investoři přispět částkou 60 milionu Sk (přibližně 48 mil. Kč) (SME, 2010).

Výše zmíněný Flašík pracoval v letech 1999-2002 paralelně s Henzelem v oblasti financování a propagace strany Smer. Od roku 2002 po domluvě tuto funkci zastával sám. Flašík je známý už za vládnutí Vladimira Mečiara, kdy jeho reklamní agentura Donar profitovala z obchodních státních zakázek, ale bylo zřejmé, že sám neměl dostatek peněz na zafinancování kampaně Smeru. Flašík se vyjádřil k období mečiarismu vyjádřil následovně: „*Bol to klientelizmus či lobizmus, nazvime to tak*“ (Denník Práca, 2001 cit z. Vagovič, 2016, s. 32).

Flašík byl ze začátku pro Fica důležitým spojencem, protože mu pomáhal se rychle zorientovat ve skutečném politickém prostředí. Ficovo ambice byly obrovské. Chtěl volby v roce 2002 vyhrát a na to potřeboval spoustu peněz. Flašík díky službám, které pro HZDS konal znal mnoho podnikatelů z této skupiny. Když se Mečiar stával méně a méně relevantním a neměl oligarchům co nabídnout, neměli jinou možnost než se přidat ke Smeru. K Dzurindovi se připojit nemohli, jelikož z Gorily tušíme, že tam již tahal za nitky Jaroslav Haščák (Vagovič, 2016, s. 31-34).

Dalším zdrojem příjmů strany je Ficovo sehnání peněz „vlastní hlavou“, kdy při neformálním rozhovoru, který se udál před volbami v roce 2002, se Fico na schůzce s dvěma

politiky zmínil, že sám obstaral 75 mil. Sk (přibližně 60 mil. Kč). Netušil, že jeden z politiků si rozhovor nahrává. Henzel v rozhovoru přesnou částku nesdělil, ale zná prý jméno a přesnou částku, kterou by případně řekl až u soudu. Dodává však, že částka není daleko od 100 mil. Sk (přibližně 80 milionů Kč) a můžeme předpokládat, že se jedná o zmíněných 75 mil. Sk (Vagovič, 2016, s. 29).

V kapitole o volbách v roce 2002 jsme viděli, že Smer dosáhl výborných výsledků jakožto nová strana, ale nebyly dostatečné k tomu, aby skončil ve vládě. S tím pro stranu nastaly komplikace, protože nastala otázka, jak se vyrovnat se závazky, které strana měla vůči oligarchům, kteří stranu financovali. Celková výše, která byla vynaložená na kampaň Smeru se uvádí různě. Zákon tehdy umožňoval financování kampaně maximálně ve výši 12 milionů Sk (přibližně 9,6 mil. Kč) a dle oficiální správy Smer měl utratit za kampaň 10,6 milionů Sk (Vagovič, 2016, s. 35;37;44).

Tato částka byla ale těžko uvěřitelná, protože na Slovensku bylo tisíce billboardů, plakátů, inzercí v médiích a desítky meetingů po celé republice. Jaká tedy mohla být reálná částka? Vagovič se propočítal k částce 250 milionů Sk (přibližně 200 mil. Kč). Zuzana Wienk z organizace Aliancia – Fair-Play, která sledovala výdaje na předvolební kampaň se dostala k částce 80-120 milionů Sk. Na jedné konferenci se Flašík omylem prořekl, když řekl, že *„normálna, seriózna kampaň di slovenského parlamentu sa pohybuje okolo 100-150 miliónov korún. Nenahovárajme si, že neprekročíme 12 miliónov.“* Podle Hanzela, který se podílel na financování a propagaci Smeru v roce 1999-2002 měla být konečná částka 284 milionů Sk (přibližně 228 mil. Kč) (Vagovič, 2016, s. 35-37).

Na „obranu“ Smeru musíme podotknout, že nadfinancování kampaní se týkalo mnoha politických stran. Pavel Rusko, tehdejší předseda strany ANO, si měl půjčit od Blaška 105 milionů Sk (přibližně 81 milionů Kč), na které si nechal vystavit směnky. Blaško si tak chtěl pojistit, že pokud by se Smer nedostal k moci, chtěl mít ANO jako pojistku, což se mu nakonec vyplatilo až do doby, kdy Rusko musel odejít z funkce ministra hospodářství, jelikož se informace o půjčce dostala na veřejnost. Tuto skutečnost potvrzuje spis Gorila, ale i nalezené směnky ve schránce Blaška, který v roce 2004 zemřel. Dále se jedná i o stranu SDKÚ, kdy dokonce její představitel Mikuláš Dzurinda v roce 2010 odstoupil z kandidátky, protože nedokázal vysvětlit financování strany (Vagovič, 2016, s. 30-38).

4.3.2 Náhlá změna kandidátní listiny

Po neúspěšných volbách v roce 2002 se ve straně změnila atmosféra. Flašík se dostal do problémů a jejich následkem bylo krátké odtržení od Smeru. Hlavní důvod bylo právě financování. Po volbách se totiž ukázalo, že výdaje na kampaň byly větší, než si strana původně myslela a ani nebyly splacené všechny dluhy vůči lidem, kteří straně půjčili (Vagovič, 2016, s. 45).

Dostal ale druhou šanci, ale musel se zavázat, že financování strany bude transparentní (samozřejmě v okruhu předních představitelů Smeru, nikoli veřejnosti). Tuto podmínku nesplnil, což dokazuje opět spis Gorila, kde Fico říká Haščákovi, že Flašík vybírá peníze ve jméně Smeru (nově již Smeru-SD). Zároveň se prořekl, že po volbách se spolu s jeho ženou Monikou Beňovou a jeho lidmi odtrhnou od Smeru-SD a přidají se k Dzurindovi. To mělo za následek radikální proměnu kandidátní listiny. Dle důvěrného zdroje se měl Fico v předvečer oficiálního schválení finální podoby kandidátní listiny sejít s lidmi, kterým věřil. Jmenovitě šlo o Igora Federiče, Jozefa Magalu, Miroslava Čiže, Roberta Malého a Borise Zolu. Výsledkem byl odsun přibližně dvanácti až třinácti Flašíkovo lidí, včetně jeho ženy Moniky Beňové, která původně kandidovala ze druhého místa (Vagovič, 2016, s. 70-71).

4.3.3 Kdo jsou údajní sponzoři Smeru?

V roce 2005, kdy byl Fico spolu v opozici s ĽS–HZDS, se Mečiar vyhradil proti výroční zprávě, kde Fico napsal: „*Máme čistý štít a predovšetkým máme chrbticu.*“ V té době mezi stranami panovalo ostré napětí, protože obě byly levicově zaměřené a orientovaly se na stejného voliče. Mečiar v té době řekl o Flašíkovi, že „*chodí po Slovensku a predáva budúce poslanske mandáty brzobohatým.*“ Druhý úderný výrok na účet Smeru-SD byl z úst poslance HZDS Jaroslava Jaduša, který řekl, že se „*Ficova strana stále drží hesla „jako sa kradlo za Mečiara, tak sa kradne za Dzurindu“, no nehovorí, kto dnes nakradnuté peniaze užíva.*“ Paradoxní je, že právě slogan „*Jak sa kradlo za Mečiara, tak sa kradne za Dzurindu,*“ vymyslel právě Flašík (Vagovič, 2016, s. 58).

Oba tím implicitně směřovali ke známým podnikatelským jménům, které se kvůli propadu ĽS–HZDS přesunuli ke Smeru-SD. Seznam sponzorů, který Vagovič na schůzce s Jadušou

dostal obsahoval pět jmen: Vladimír Poór, Martin Glváč (Fedor Flašík), Ján Gabriel, Josef Brhel a Ivan Kiňo. Tento seznam je téměř totožný se seznamem z Gorily, kde od Haščáka na víc zaznělo jméno Juraje Širokého a Jána Gabriela nahrazuje Martinem Glváčem (Vagovič, 2016, s. 66).

Hlavní postavou měl být Vladimír Poór, který se velmi kamarádil s Fedorem Flašíkem a Martinem Glváčem, což byl stínový ministr spravedlnosti a vlivný člověk strany Směr-SD. Mimo společného zájmu, kterým je tenis a fotbal, se Poór s Glváčem znají z firem Izoba a Arad. V roce 1999 Poór skrze svoji akciovou společnost Arad, která měla uzavřít s firmou Nafta Gbely fiktivní smlouvy a způsobit tak společnosti škodu ve výši 300 mil. Sk (240 mil. Kč). Taková akce byla uskutečnitelná díky tomu, že ve vedení Nafty Gbely seděl Ľubomír Vážný, který sice jakoukoli spojitost s kauzou popíral, ale jejich vztah prozradila věta, kterou Vážný adresoval Poórovi: „*Před časom sme si povedali, že sa nebudeme bližšie stretávať, aby nás nejako nespájali*“ (Vagovič, 2016, s. 60).

Údajní sponzoři Smeru-SD mají také společný úspěch v podnikání. Týká se to především Širokého a Poóra. V letech 2006-2010 získaly firmy, které byly pod kontrolou výše zmíněných dvou aktérů, zakázky ve výši 3,5 miliardy eur (přibližně 83 miliard Kč). Od roku 2006, kdy byl Směr u moci se jim začalo mimořádně dařit, kde Širokého firma Váhostav zaznamenala největší zisk na výstavbě dálnice mezi Martinem a Prešovem. Druhou výraznější zakázkou byla zakázka na výstavbu elektrárny. Obě zakázky dostala firma bez jakékoli soutěže. Poslední zakázkou je rekonstrukce Bratislavského hradu, kdy se cena z původních 39 milionu eur (přibližně 927 milionů Kč) vyšplhala na 120 milionů eur (přibližně 2,8 miliardy Kč). Ani jedna strana, jak sponzoři, tak Fico, odmítají jakoukoli vzájemnou podporu (SME, 2010).

Další významný člověk ze seznamu sponzorů je Jozef Brhel. Ten působil v letech 1998 jako poslanec strany HZDS. V roce 2003 z ní vystoupil a spolu s Vojtěchem Tkáčem stranu Ľudová únia, kterou týž rok ještě opustil. Od té doby je spojovaný se stranou Směr-SD. Po odchodě z politiky se Brhel stal akcionářem mnoha IT firem. V letech 2006-2010 a 2012-2016, tedy za Ficovo vlády měly firmy, ve kterých měl Brhel podíl, získat zakázky v hodnotě 271 mil. eur (přibližně 6,43 miliardy Kč). Konkrétně jde o firmy Alter Energo, Powe-en, ENE-TEP, Comenerg, Sevitech a DWC Slovakia. Nejedná se však o finální částku, protože mnoho firem,

kde měl Brhel vliv dostaly zakázky v konsorciích³, kde se jedná dohromady o 280 milionů eur (přibližně 6,6 miliardy Kč). Neví se ale, v jakém poměru byly zakázky rozdělené, a tak vycházíme jen z první uvedené částky. Pro porovnání s vládou Ivety Radičové v letech 2010-2012 měly zakázky v IT sektorech hodnotu ve výši 22 milionů eur (přibližně 522 milionů Kč), protože vláda chtěla přehodnotit smlouvy, a tak zastavila příliv zakázek (.týždeň, 2015).

Se jmény Široký a Brhel je spojován úspěšný podnikatel Miroslav Výboh vlastníci firmu Willing. Ten má velmi dobré vztahy s politiky strany Smer-SD, konkrétně s Ficem a Kaliňákem. Jeho firma se specializuje na vojenský průmysl a minimálně deset let profituje ze zakázek ministerstva obrany. V roce 2007 se událo první výběrové řízení v tomto odvětví, které Willing vyhrála. Jednalo se o ochranné vojenské helmy za téměř 238 milionů Sk (přibližně 191 milionů Kč) (Vagovič, 2016, s. 103).

Při zahraničních cestách bývá u Fica obvyklé, že v jeho delegaci chybí ministr zahraničí nebo jeho zástupce. Fico se při těchto cestách zaměřuje spíše na obchodní stránku, která by mohla dopomoc jeho sponzorům. Výjimkou tomu nebyla ani návštěva Izraele, kde se spolu s ministrem obrany Kašickým zúčastnil jednání s Izraelskými firmami Elbit Systems a Rafael Armament Development Authority. Dle uniklých údajů, které zveřejnila organizace Wikileaks vyplývá, že firmu Rafael měl zastupovat právě Výboh a podle amerických diplomatů jeho společnost měla mít kontakty až v 50 zemích. Součástí této schůzky mělo být dodání obrněných transportérů do České republiky a vzhledem k tomu, že se jednalo o miliardovou zakázku, předcházela tomu řada neformálních střetnutí. Jedno se mělo konat na jižní Moravě, kde se měl sejít Robert Fico Miroslav Výboh, Marek Dalík, který měl blízko k Mirkovi Topolánkovi, který byl na schůzce také. V roce 2014, kdy se o nákup začal zajímat český soud, Fico prozradil, že Výboh je jeho dlouholetý přítel. Marek Dalík byl tehdy odsouzen k pěti letům vězení a před nástupem do vězení pronesl, že byl jen prostředníkem Miroslava Výboha. V letech 2010-2012, kdy byl Směr v opozici, firma Willing ve výročních zprávách zaznamenávala vlivem globální krize a personálních změn na ministerstvu obrany horší finanční výsledky. roce 2012, kdy se Směr-SD dostal opět k moci firma dál profitovala z milionových zakázek od ministerstva obrany (Vagovič, 2016, s. 104-106).

³ Sdružení podnikatelů založené za účelem dosažení nějakého společného obchodního cíle

4.3.4 Pozemkové rozkrádání

V roce 2007 Slovenský pozemkový fond (SPF) uzavřel podezřelé smlouvy. Jedna z firem, která se dostala k výhodným pozemkům ve středním Slovensku měla personální propojení s jakšikovci, což byla údajná mafiánská skupina. Smlouvu zprostředkoval Branislav Bříza, kterého do funkce dosadilo HZDS. Po detailnějším přezkoumání došel Vagovič k tomu, že firma GVM, vlastněná Milanem Bališou, který je blízký Vladimíru Mečiarovi získala více jak milion metrů čtverečních za 13 milionů Sk (přibližně 10,4 milionů Kč). Podle tržní hodnoty měly pozemky cenu 1,5 miliardy Sk (přibližně 1,2 miliard Kč). Fico to následně zkritizoval HZDS a obvinil je z rozkrádání, což neházelo dobré světlo na tehdejší koalici. Po dvou letech se ocitl Smer-SD na stejné pozici, kdy se opět firma GVM dostala k výhodným pozemkům, které opět zprostředkovala stejná restituční sestava, která byla pověřena SPF. Fico se vůči aktu ostře vymezil a apeloval na odvolání lidí (jak Smeru-SD, tak HZDS) z vedoucích pozic.

Fico se vůči pozemkům ve Vysokých Tatrách zachoval poctivě, když kritizoval podhodnocené pozemky, ke kterým se dostala firma GVM. Ovšem v roce 2008 vypukla kauza Čierna Voda, do které byl zapletený vlivný politik Smeru-SD, Martin Glváč. Vagovič tehdy dostal tip od člověka, který se v tomto prostředí zkušeně pohyboval. Glváč měl mít v minulosti vztahy i s Ivanem Miklošem nebo Pavlem Ruskem, kteří byli součástí Dzurindovo vlády. Firma LM-Real, která je Glváčovi blízká se výhodně dostala k pozemkům na Čiernej Vodě. Tržní hodnota pozemků byla tehdy 500 milionů Sk (přibližně 400 milionů Kč). Pozemky byly ale prodané za 1,4 milionů Sk (přibližně 1,12 milionů Kč). Po prodeji došlo ke změně územního plánu a firma zde mohla začít stavět. Společnost si nechala vypracovat investiční záměr, z kterého vyplývalo, že z výstavby domů má firma vygenerovat zisk 1 miliardu Sk (přibližně 800 milionů Kč).

4.3.5 Předražený CT přístroj

Pavol Paško byl v roce 2012 na druhém místě kandidátní listiny. Hned třetí byl Robert Kaliňák. Rok před volbami se nemocnice v Piešťanech rozhodla koupit nový CT přístroj. Vítězem konkurzu se stala firma Siemens, která měla dodat CT přístroj za milion eur (přibližně 24 milionů Kč). Po volbách v roce 2012 se obměnila správní rada lidmi ze Smeru-SD. V radě sedělo místo původních pěti členů šest, z nichž čtyři měli být ovlivněny vedením

strany. To se v roce 2014 promítlo i do hlasování o nový přístroj, neboť hlasování z roku 2012 nová rada zrušila. Konkurz vyhrála společnost Medical Group, ve které v minulosti působil jako akcionář Pavol Paško. Cena nového přístroje byla 1,6 miliónů eur (přibližně 38 milionů Kč), tedy o 600 tisíc eur více (Vagovič, 2016, s. 185-191).

V té době na tom slovenské zdravotnictví nebylo nejlépe. Chyběly základní potřeby a dle slov Marka Vagoviče „*situace byla taková, že si lidé museli nosit do nemocnice i toaletní papír, protože zdravotnictví bylo v katastrofálním stavu.*“ Po zveřejnění kauzy odvolala tehdejší ministryně zdravotnictví Zuzana Zvolenská všechny nominované členy Smeru-SD v orgánech nemocnice. Sama poté na ministryni rezignovala. Pro Paška celá kauza skončila rezignací na svůj poslanecký mandát, i když byl napojen na Juraja Širokého, neboť byly opozicí pořádané četné demonstrace. Je to první případ, kdy síla médií a společnosti dokázala prosadit spravedlnost. Po druhé se to podařilo v případě Roberta Kaliňáka v roce 2018, který byl dosud spojován s více než desíti kauzami a následně podání demise vlády v téže roce v souvislosti s vraždou Jána Kuciaka a jeho snoubenky (Vagovič, 2016, s. 185-191).

4.3.6 Robert Kaliňák

Podle jednoho ze zdrojů si Jozef Brhel dobře rozumí s Robertem Kaliňákem, který je jedním ze zakládajících členů Smeru-SD. V letech 2002-2006, kdy byl Smer v opozici, Kaliňák se svým sympatickým charisma a úsměvem na tváři měl prolomit bariéru mezi Smerem a médií. Kompenzoval tak postoj Roberta Fica, který byl vůči novinářům odtažitý. Zároveň dokázal získat přízeň politiků z konkurenčních stran. V té době měl Kaliňák čistý štít a nikdo o něm mnoho nevěděl. Nijak na sebe neupozorňoval jak v politické sféře, tak v té finanční. Přesto o něm kolovalo povědomí, že je to další z finančních podporovatelů Smeru-SD, například kvůli vztahům s Brhelem, se kterým se znají z firmy Corinex, kterou Kaliňák zastupoval jako právník (Vagovič, 2016, s. 48-49; 62-63).

Čistý štít mu ale nevydržel dlouho. Jedna z prvních kauz, ve které Kaliňák figuruje, je kauza Kovošrot. Kovošrot byl původně státní podnik, který sice disponoval majetkem kolem 150 miliónů Sk (přibližně 120 milionů Kč), ale vůči Fondu národního majetku měl závazky ve výši 60 miliónů Sk. Část majetku se měla prodat v dražbě a jeho hodnota byla oceněna na 57

miliónů Sk. I přes to, že v se přihlásil zájemce, který nabízel 51 miliónů Sk, dražba byla zrušena. V druhém kole přišla firma Krupp, vlastněná Robertem Kaliňákem a Ivanem Boškou, s nabídkou 25 miliónů Sk. Proti tomu se soudně ohradila firma MP Holding, která měla nabídnout 30 miliónů Sk, a i když jí soud dal za pravdu, tak výsledek soudu neměl na dražbu žádný vliv. Kaliňák vložil majetek Kovošrotu do firem Trade Center a Jarabiny, v jejichž orgánech stály Kaliňákovo lidé – Jan Počiatek a právníci Marek Turčan a Daniel Fundárek. Členem dozorčí rady byl Ľubomír Hurajt, který projektoval komplex Bonaparte, kde dlouhá léta bydlel i Robert Fico. Hurajt ocenil získaný majetek Kovošrotu na 50 miliónů Sk, kterého se zmocnila schránková firma vlastněná Elemírem Tichým, původním majitelem Kovošrotu před konkurzem. Tichý poté schránkovou firmu prodal a dle Jána Kuciaka, společnost, která koupila Tichého schránkovou firmu měla spojitost právě s Brhelem, výše zmíněným Kaliňákovo přítelem. Kaliňák se ke kauze vyjádřil třikrát. Poprvé v roce 2006, kdy v konkurzu vystupoval jako právník. V roce 2016 tvrdil, že koupil majetek pro sebe a po několika týdnech, kdy čelil kauze Bašternák tvrdil, že vlastní podíly ve dvou zcela jiných firmách (Vagovič, 2016, s. 91-93).

Druhou kauzou, kterou se budeme více zabírat je výše zmíněná kauza Bašternák. Kauza nese jméno hlavního aktéra, kterým je podnikatel Ladislav Bašternák. Ten disponoval desítky nemovitostmi, firmami a mj. v jednu chvíli vlastnil i Bugatti Veyron v hodnotě přesahující přes milión eur (Plus JEDEN DEŇ, 2022).

Bašternák byl odsouzený v březnu roku 2019 na pět let a podmíněčně propuštěn na svobodu 26. ledna 2022 (iRozhlas.cz, 2019).

Vše začalo v roce 2012, kdy Bašternák koupil od firmy Rent and Wash sedm bytů v hodnotě 12 miliónů eur (přibližně 285 milionů Kč). Tyto byty stavěla firma Real Štúdio K.F.A. spojená s podnikatelem Marianem Kočnerem. Bašternák měl dostat v rámci vrácení DPH téměř 8 miliónů eur (od státu za celou dobu jeho podnikání dostal celkově 16 miliónů eur). Byty dle Finanční správy měly hodnotu přibližně 1,5 miliónů eur. 15. března 2016 na skutečnosti upozornily Týždenník Trend a denník N. Kriminální úřad finanční správy podal trestní oznámení, ale podle policie, kterou vedl Robert Kaliňák, nebyl ke stíhání důvod, jelikož státu nebyla způsobena žádná škoda. V druhé polovině dubna se případ znovu otevřel. Firma, která stavěla komplex Bonaparte (jehož součástí jsou zmiňované byty), měla nedoplatek na daních ve výši 2 miliónů eur (Aktuality.sk, 2019).

Kaliňák je v kauze zainteresovaný mnoha způsoby. Mimo výše zmíněného odmítnutí stíhání je zde několik dalších skutečností. První je ta, že Kaliňák měl ve firmě B.A Haus třetinový podíl. Zbýlý podíl vlastnil Bašternák a jeho přítel Marek Turčan. V roce 2008 firma nakoupila dva byty a dva nebytové prostory (Jedná se o jiné byty, než ty z komplexu Bonaparte). Hned o den později Robert Kaliňák nakoupil dva nebytové prostory a jeden byt v té samé lokalitě. Kaliňák tyto prostory koupil za necelých 300 tisíc eur (přibližně 7,1 milionů Kč), ale průměrná cena podobných nemovitostí v dané lokalitě by se pohybovala kolem 760 tisíc eur (Aktuality.sk, 2021).

Další skutečnost je neuvedení pohledávky vůči firmě B.A Haus, kde Kaliňák koupil za 430 tisíc eur (necelých 10 milionů Kč) podíl v této firmě. Po koupi podílu poté přišlo Kaliňákovi na účet 280 tisíc eur jako „splátka půjčky“. Tento údaj víme díky poslaneckému asistentovi SaS Filipovi Rybaničovi, který sice zveřejněním údajů porušil zákon, ale díky němu bylo zjištěna další vazba na podnikatele Bašternáka a další. Kaliňák nedokázal vysvětlit, jak se mu podařilo uzavřít tak výhodný obchod s firmou a zároveň od ní ještě dostávat peníze. Celá záležitost ale dokazuje, že Kaliňák a Bašternák se znají důvěrněji, než veřejně tvrdí (Benedikovičová, 2016).

Kaliňák se velmi dlouho vymezoval vůči tomu, že by byl s Bašternákem v kontaktu. Netají se tím, že se znají, ale dlouhé roky už se spolu nebavili. Jeho tvrzení vyvrací fotka, která byla nalezena v Kočnerovo tabletu. Fotka zachycuje Bašternákovo svatbu z roku 2012, na které jsou zachyceni Robert Kaliňák, Ján Počiatek nebo Kaliňákovo přítel Marek Turčan (Kern, 2020).

5 Hodnocení Slovenské republiky organizací Freedom House

Freedom House je americká nevládní a nezisková organizace založená v roce 1941 v New Yorku. V počátku vytvoření Freedom House usiloval o přesvědčení, že USA by se měla zapojit do druhé světové války a pomoci bojovat proti fašistickému Německu. V té době totiž bylo až 90 % občanů USA proti zapojení se do války. Po válce se jejím cílem stala podpora a zlepšení demokracie ve všech zemích. V roce 1973 zahájila organizace vydávání svých ročníků správ, které posuzovaly úroveň svobody vyjádřenou číselným skóre. V současné době vydává pravidelné roční správy o svobodě nových médií *Freedom on the Net*, hodnocení svobodných

médií *Freedom and the Media* a pro nás nejdůležitější správu *Nations in transit*, která hodnotí politické reformy v postkomunistických zemích (Freedom House, 2023).

5.1 Způsob hodnocení

Pro hodnocení využívá Freedom House svůj index „Nations in transit“, což je v podstatě index demokracie/demokratické skóre. Tento index je výsledkem hodnocení sedmi kategorií, které projekt Nations in transit sleduje. Konkrétně se jedná o národní demokratickou správu, volební proces, občanskou společnost, nezávislost médií, místní demokratická správa, soudní rámec a nezávislost a korupci. Tyto kategorie považuje Freedom House za institucionální základ liberální demokracie. Každá z uvedených kategorií je hodnocena na stupnici od 1 do 7, přičemž 1 představuje nejnižší stupeň demokracie a 7 nejvyšší. Každá kategorie získává hodnocení na základě zodpovězení určitých počtů otázek, přičemž počet otázek je u každé kategorie různý. Index demokracie je poté aritmetickým průměrem všech sedmi kategorií. Toto hodnocení je pro lepší přehlednost převedeno na 100 bodovou stupnici. Bodová hranice 1-7 je následně rozdělena pěti skupin a každá skupina odpovídá jednotlivému politickému režimu viz tabulka (Nations in transit methodology, 2023).

Tabulka 7: Bodové hodnocení Nations in transit (Nations in transit methodology, 2023)

Politický režim	Bodové hodnocení
Konsolidovaná demokracie	7.00-5.01
Polokonsolidovaná demokracie	5.00-4.01
Přechodné nebo hybridní režimy	4.00-3.01
Polokonsolidované autoritářské režimy	3.00-2.01
Konsolidované autoritářské režimy	2.00-1.00

5.2 Hodnocení Freedom house v roce 2018

Vzhledem k dostupnosti dat z výročních správ Nations in transit a politickým skutečností, které začaly eskalovat v roce 2016 bych v této části práce zaměřil pozornost na období 2016-

2022, kdy se strana Smer-SD potýkala s mediálním i společenským útlakem, který vyvrcholil v podání demise vlády Roberta Fica a stručně zhodnotíme i období, které následovalo po podání demise. Z předchozích kapitol víme, že většina malých i velkých kauz neměla téměř žádný vliv výraznou politickou změnu. Ať už se jednalo o kauzu Gorila, podezřelé financování strany nebo výběrové řízení, které podezřele často vyhrávali kandidáti, kteří byli spojení se stranou Smer-SD. Jediná výraznější změna do roku 2018 byla rezignace na svůj mandát Pavola Paška, který působil na druhém místě kandidátní listiny Smeru-SD a byl spojován s nákupem předraženého CT přístroje.

Tím se dostáváme k novináři Jánovi Kuciakovi. Jeho články ve společnosti otevřely témata, která vzbudila pozornost jak u běžných lidí, tak u státních i nestátních institucí. Tím se dostáváme celkovému vyvrcholení situací, které se v roce 2018 udály. Kauza s CT přístroji vyvolala pobouření u lidí, kteří věděli, že zdravotnictví je v žalostném stavu. Druhou Kuciakovo zásluhou byla kauza Bašternák, na které se též podílel, a která byla zakončena odsouzením podnikatele na tři roky. Poslední osudná kauza, která vyústila v novinářovo smrt a rezignaci Ficovy vlády byly kauzy spojené s Marianem Kočnerem. Díky jeho článkům se podařilo dosáhnout částečné spravedlnosti a v rámci Kočnerovo stíhání byla odhalena až neuvěřitelná síť mezi justicí, bezpečnostními složkami, politiky a podnikateli. Na tyto okolnosti média neustále upozorňovala, ale neměla přímý důkaz, jenom podezřelé spojitosti. Vražda Kuciaka a Kočnerova dešifrovaná komunikace ale přímým důkazem byly. Tato odhalení se následně promítla i do hodnocení Nations in transit, viz. tabulka⁴.

⁴ Společnost Nations in transit v případě Slovenské republiky své správy pojmenovává s reflexí předchozího roku a vyhlídkami na rok následující. Např. správa s názvem „Nations in transit 2017“ reflektuje rok 2016 a předpovídá, jak by mohla situace vypadat v roce 2017.

Tabulka 8: Výsledné správy Nations in transit reflektující rok 2016 a rok 2022 (Nations in transit, 2017; 2023)

	2017	2023
Národní demokratická správa	5.00	4.50
Volební proces	6.50	6.25
Občanská společnost	6.00	6.00
Nezávislá média	5.25	5.00
Lokální demokratická vláda	5.50	5.50
Soudní rámec a nezávislost	5.25	5.25
Korupce	4.25	4.00
Demokratické skóre	5.39	5.21
Procentuální demokratické skóre	73.21	70.24

5.2.1 Národní demokratická správa

Hodnocení Národní demokratické správy se ve mezi lety 2016-2022 zhoršilo o půl bodu z 5.00 na 4.50 a „upevnilo“ svoji pozici v režimu polokonsolidované demokracie (Nations in transit, 2017;2023). Tato kategorie je hodnocena pomocí pěti hlavních otázek, které zní: *Je vládní systém země demokratický? Je vládní systém země stabilní? Je zákonodárny orgán nezávislý, efektivní a odpovědný veřejnosti? Je výkonná moc nezávislá, efektivní a odpovědná veřejnosti? Podléhá armáda a bezpečnostní služby demokratickému dohledu* (Nation in transit methodology, 2023)?

Slovensko je zemí demokratickou a jsou zde uplatněny všechny zásady, které si demokracie vyžaduje. Konají se zde pravidelné volby na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva prostřednictvím tajného hlasování. Občané se mohou ucházet o působení ve státních institucích a společnost se může svobodně vyjadřovat k politické situaci (slovensko.sk, 2023).

Volby konané v roce 2016 postavily Smer-SD do opačné pozice, než v jaké byla v minulých volbách. Místo jednobarevné většiny musela sestavit čtyřkoalici, která se následně po rozpadu strany Sieť proměnila v trojkoalici. Tento rok můžeme považovat za počátek úpadku stability politického systému. Kauzy, které odhalují investigativní novináři, začínají být více prokazatelné a podezřelé. To pociťuje například Robert Kaliňák v kauze Bašternák, kterou jsme si rozebírali (Nation in transit, 2017).

Průzkumy v roce 2017 ukazují pokles podpory vládnoucích stran a naopak zvýšení podpory stran opozičních. Napětí mezi vládou a opozicí se stále stupňovalo, což vyústilo v novelu tzv. „náhubkového zákona“. Hlavním impulzem pro tento krok byl Matovičovo transparent, který vyvěsil v budově parlamentu, pomocí něhož kritizoval stranu Smer-SD a označoval je za zloděje. Novela stanovuje omezenou dobu pro řečnění politika a zakazuje jakékoli vizuální pomůcky jako například transparenty (Nation in transit 2018).

V oblasti hospodářské politiky, vláda stále pokračovala v efektivním výběru daní do „sociálních balíčků“. Tento styl vládnutí se s postupem času ukázal jako neefektivní. V letech 2010-2020 se HDP SR přepočítané na jednoho obyvatele snížilo z 76 % na 71 %. Česká republika si ve stejném časovém období přilepšila z 84 % na 94 %. ČR na rozdíl od SR investuje více peněz do vědy a výzkumu, což má za následek vyspělejší podnikatelské pole (Toma, 2022).

SR vsází na výše zmíněné sociální balíčky, protože se lépe politikům lépe prezentuje zvýšení minimální mzdy, než investování miliard do vědy a výzkumu, jehož efekt se ukáže až za několik let. Tato strategie je výsledkem populismu, kterého se politické strany nechtějí vzdát, protože na potenciální voliče funguje nejlépe. Tento trend není příznačný jenom pro stranu Smer-SD, ale mohli jsme ho spatřovat i ve vládní koalici, která vládla od roku 2020 (Toma, 2022).

Politické strany se ale nebojí investovat pro své vlastní potřeby. V letech 2016-2017 nakoupil Robert Kaliňák čtyři nová vládní letadla za 88 miliónů eur (zhruba 2,2 miliardy Kč) (Beblavý, 2020 s. 193-194). Podobných příkladů, kde politici zbytečně rozhazují je nespočet, ale rád bych zde zmínil trend, který je blízký většině stranám, a tím je nadměrné rozhazování peněz v předvolebním období. Premiér disponuje tzv. premiérskou rezervou, což jsou peníze, které jsou příležitostně použity v rámci přijímání návštěv, objíždění okrsků ad. V roce 2005 utratil tehdejší premiér Mikuláš Dzurinda 1,66 miliónů eur z premiérských rezerv.

S nástupem Roberta Fica se to ale změnilo, kdy za jeden rok byl schopen utratit čtyřnásobek Dzurindovo rozpočtu. Fico si oblíbil financování budování nových hřišť. K roku 2016 tímto způsobem zafinancoval zhruba 800 hřišť. Průměrná dotace jednoho hřiště se pohybovala kolem 1,2 milionů Sk (přibližně 1 mil. Kč) plus města dostávala další peníze prostřednictvím nadace SPP. Fico tedy rozdál přibližně 614 milionů Kč jenom za hřiště plus několik milionů rozdaných skrze nadaci (Beblavý, 2020, s. 91-93).

Podobného rozdávaní se ujal také Robert Kaliňák, který před volbami v roce 2016 rozdál dobrovolným hasičům 500 nových hasičských aut za 57 milionů eur (přibližně 1,3 miliardy Kč). Toto rozdávaní můžeme vidět i u Kaliňákovo nástupkyně Denisi Sakové nebo Igora Matoviča (Beblavý, 2020, s.93-95).

Politicko-společenskou sférou nejvíce otřásla vražda Jána Kuciáka a jeho snoubenky. Po vytrvalém tlaku občanů, opozice, ale i vládní strany Mosta-Híd podal Fico demisi vlády. Podmínkou ale bylo, že nového premiéra jmenuje Smer-SD a prezident zároveň musí respektovat výsledky parlamentních voleb i koaliční smlouvu (Vagovič, 2020, s. 144-145).

Příčinu bodového zhoršení ovlivnila i nová vládnoucí koalice, která již od začátku svého působení vykazuje nejednotnost. Ta vstupovala do voleb v roce 2020 s cílem porazit stranu Smer-SD, přitom ale nevznikla žádná předvolební dohoda o případném spojení. Už toto byl náznak budoucích rozporů uvnitř koalice (Nations in transit, 2020).

Konflikty nastaly již při rozdělování ministerských pozic a řešení otázek omezení a kontroly výkonu moci. Achillovou patou se stala témata týkající se kulturně-etnických otázek, jako je LGBT+ nebo interrupce, na které se koaliční smlouva nevztahovala. To přineslo bouřlivé debaty, kdy se strany navzájem obviňovaly se spolupráce s opozicí, když chtěly tyto otázky prosadit v parlamentu (Nations in transit, 2021).

Rozvracejícím článkem vládní koalice byl primárně Igor Matovič. První z jeho výrazných přešlapů bylo tajné objednání ruské vakcíny Sputnik V, která nebyla schválena Evropskou lékovou agenturou. Důsledkem toho došlo k obměně kabinetu a svoji premiéřskou pozici si vyměnil s ministrem financí Eduardem Hegerem. S nepříjemnostmi se musela potýkat i opoziční strana Smer-SD, kdy Robert Fico i Robert Kaliňák byly obviněni v kauze Očistec (viz. soudní rámec a nezávislost) (Nations in transit, 2022).

Vše vyvrcholilo vystoupením strany SaS z vládní koalice, která přišla o parlamentní většinu. Důsledkem bylo vyhlášení předčasných parlamentních voleb, které se budou konat v září roku 2023 (Nations in transit, 2023).

Jak jsme řekli na začátku, tato kategorie je hodnocena jako polokonsolidovaná demokracie. V této oblasti se také přikláním k tomuto hodnocení, byť si politici uvědomují svoji odpovědnost vůči občanům, kteří dali jasně najevo svoji nespokojenost při četných demonstracích v roce 2018. Můžeme si ale všimnout, že tuto odpovědnost mají politici a jiní vysoce postavení státní úředníci na paměti vždy, když se jedná o impulzivní a vyhrocenou situaci, ať už se jednalo o předání vlády Vladimíra Mečiara Mikulášovi Dzurindovi nebo podání demise v roce 2018. Ovšem kauzy a podezřelé jevy spojené s korupcí, které se děly primárně kolem strany Smer-SD nasvědčují, že tato odpovědnost v průběhu vládnutí je po většinu času spíše horizontální (ve vztahu k jiným autonomním institucím) než vertikální (ve vztahu k občanům).

5.2.2 Volební proces

Volební proces je ze všech kategorií hodnocen nejlépe. Za rok 2016 dosáhl 6.50 bodů a za rok 2022 se hodnocení snížilo na 6.25 bodů, což stále odpovídá konsolidované demokracii (Nation in transit, 2017; 2023). Volební proces je hodnocen pomocí deseti otázek, které sledují samostatnou povahu voleb a jejich vyšší integritu. Zaobírají se volbami do zákonodárných i výkonných institucí na všech úrovních. V oblasti voleb se zkoumá i případná rasová či etnická diskriminace. Mezi jednotlivá další kritéria patří zkoumání plurality jednotlivých stran a „náročnost“ pro politickou organizaci a jejich registraci (Nation in transit methodology, 2023).

Pozornost v našem případě upoutá otázka č. 8, která zkoumá zájem na volbách ze specifických mocenských skupin jako je armáda, totalitní strany nebo oligarchie. Právě zájem oligarchie na výsledcích voleb je v případě Slovenska, konkrétně strany Smer-SD příhodný. V předchozích kapitolách jsme zkoumali financování strany Smer-SD, které dle zjištění medií a organizací překročilo více než patnáctkrát povolený limit, který byl přípustný na předvolební kampaně. Také jsme uváděli, že toto se netýkalo pouze strany Smer-SD, ale i jiných stran. S úspěchem Ficovo strany a jeho vládnutím vyplouvaly na povrch jisté spojitosti

mezi Smerem-SD a oligarchy, kteří se měli podílet na financování strany. V předchozí části jsme se také zmínili o činnostech, které politici provádějí v předvolebním období, kdy jsou až nečekaně štedří vůči rozdávání peněz, které by správně mělo rozdělovat příslušné ministerstvo.

Snížení kategorie o čtvrt bodu v průběhu let je zapříčiněno porušením principu spravedlnosti, kdy se ministerstvo vnitra dopustilo procesní chyby ve volbách do Evropského parlamentu. Zaměnilo totiž pravidlo nejvyššího zbytku za pravidlo nejnižšího zbytku a strana SaS získala o jeden mandát více, který měla původně získat strana KDH (Nation in transit, 2020).

Jak jsme ale zmínili v předešlé kapitole, Slovensko disponuje svobodnými, pravidelnými a spravedlivými volbami, které jsou přístupné všem občanům, kteří splňují podmínky k tomu, aby mohli volit.

5.2.3 Občanská společnost

Občanská společnost získala v roce 2016 šest ze sedmi bodů a stejné hodnocení obdržela i v roce 2022 (Nation in transit, 2017; 2023). Kategorie tedy náleží ke konsolidované demokracii. Tato kategorie je stejně jako volební proces hodnocena na základě deseti otázek. Zabývá se ochranou práva občanského sektoru, existence a působnost různých občanských skupin a organizací jako například nevládní neziskové organizace, zájmové skupiny nebo náboženské organizace, občanské a kulturní skupiny zastupující ženy a etnické skupiny, charitativní činnosti ad. (Nation in transit methodology, 2023).

V roce 2012 byla na Slovensku zřízená Rada vlády SR pro mimovládní neziskové organizace (MNO). Jedná se odborný a poradní orgán vlády SR, který působí v oblasti rozvoje slovenské občanské společnosti. Přispívá k posílení participace společnosti na demokratickém režimu a dohlíží na účinnost, spravedlivost a dodržování jednotlivých opatření vydaných vládou (Ministerstvo vnitra SR, 2023).

V roce 2016 MNO upozorňovala na nebezpečí, které představují politické síly, jež nepodporují demokratické hodnoty (Mesežnikov, Strečanský, 2017, s. 12). Tím upozorňovala na novou stranu ĽSNS vedenou Mariánem Kotlebou, která ve volbách v roce 2016 získala

8,06 % a v Národní radě obsadila 14 křesel. Strana se netají svým pravicovým extrémismem, který se projevuje xenofobií, rasismem a antisemitismem. Tyto rysy se projevují vůči menšinám a migrantům, kteří jsou odlišného náboženství (Adamová, 2021, s. 67-68).

ĽSNS se pokusila v též roce prosadit zákon o zahraničních agentech, který byl například prosazen v Rusku. Jedná se o finanční prostředky ze zahraničí, které MNO přijímá. Všechny organizace, které tyto zahraničí finanční prostředky přijímají, by podle zákona měly být označeny za spojence zahraničních agentů. Zákon byl zplnomocněncem MNO odsouzen a nebyl přijat (Nations in tranzit, 2017).

Občanská společnost a její síla se projevila také v protestech, které se konaly v reakci na kauzy, které rezonovaly ve společnosti. Jednalo se především o probíranou kauzu Bašternák, ve které figurovali Robert Fico a Robert Kaliňák. Toho využila i strana ĽSNS Mariána Kotleby, která ukázala schopnost mobilizovat a organizovat občany. To se projevilo buď v případě demonstrací nebo i organizování tzv. vlakových hlídek, které měly zaručovat bezpečnost v reakci na uprchlickou krizi (Nations in transit 2017).

Koncem roku 2017 tehdejší prezident Andrej Kiska oživil diskusi ohledně tématu LGBT. Ten přijal aktivisty z Iniciativy Inakosť a zdůrazňoval, že je v zájmu všech, aby se odstraňovaly zbytečné překážky, kterým musí čelit páry stejného pohlaví (Gehrerová, 2017).

V roce 2019 občanská společnost (OS) čelila tlaku strany SNS a již expremiéra Roberta Fica. Ty obviňovali OS z nečestných motivovaných aktivit, která v posledních dvou letech prováděla a požadovali jejich regulaci. Návrhy, které byly předloženy vládou, byly ale vítány jako užitečné, jelikož se ve finále jednalo o zavedení centrálního registru, který zpřehlednil informace o organizacích OS a zároveň byly koncertovány na jednom místě (Nations in transit, 2020).

Jak bylo avizováno výše, OS prokázala svoji sílu hlavně v reakcích na probíhající kauzy, které vyvrcholily vraždou Jána Kuciaka. Nejvíce se činilo hnutí Za slušné Slovensko (ZSS), které bylo nejvíce pod palbou kritiků (Nations in trasit, 2020).

5.2.4 Nezávislá média

Kategorie nezávislých médií v roce 2016 obdržela hodnocení 5,25 bodů, což ji řadilo na spodní hranici konsolidované demokracie. Toto hodnocení v roce 2018 kleslo o čtvrt bodu v reakci na vraždu Jána Kuciaka a skóre 5 bodů si udržuje i v současnosti. Tím je tedy tato kategorie řazena již do polokonsolidované demokracie (Nations in transit methodology, 2023; Nations in transit 2017; 2019).

Jeden z důvodů, proč jsou nezávislá média hodnocena poměrně nízkým bodovým hodnocením, jsou přísné tresty za případnou pomluvu, kdy může dojít i k odnětí svobody maximálně na 8 let. V praxi se ale soudci přiklánějí k zaplacení nadměrné finanční škody (Nations in transit, 2017).

Podobně jako se v České republice mluví o ovlivnění médií ze strany vydavatelství MARFA, které vlastní společnost Agrofert, jejíž dlouholetým vlastníkem byl Andrej Babiš, tak podobné spekulace o ovlivňování nalézáme také na Slovensku. Jedná se například o deník Sme, jehož příběh jsme rozebírali v kapitole o době vládnutí Vladimíra Mečiara. Jak dokazuje i tato práce, deník Sme nevykazoval a nevykazuje známky výraznějšího ovlivňování společností Penta (Nations in transit 2017).

V roce 2019 se v platnost dostaly dva zákony týkající se médií. První je zákon o právu na odpověď, který spočívá v tom, že politikovi musí být umožněno vyjádření k mediálnímu tvrzení, které považuje za nepravdivé. Dalším příznivým zákonem bylo snížení DPH pro tištěná média a to na 10 % (Nations in transit, 2020).

Rok 2020 se stále nese ve znamení úspěchu médií, především nezávislého tisku, které pokračují v poukazování na znepokojivé spojitosti a fakta, které naznačují možnou korupci. Pozornost byla také zaměřena na Rozhlas a televíziu Slovenska (RTVS), což je veřejnoprávní, národní a informační služba poskytující rozhlasové a televizní vysílání. Ta při volbách konaných v též roce aktivně podporovala tehdejší vládnoucí koalici. Po nástupu nové vlády nebyly vykonané žádné změny ve vedení RTVS. Vedení RTVS provázela také řada konfliktů. Jedním z nich bylo například rozhodnutí o neodvysílání investigativního příspěvku související s plagiátorstvím vysokoškolské diplomové práce bývalé ministryně zdravotnictví, Andrey Kalavské (Smer-SD) (Nations in transit, 2021).

Slovensko se také potýká s dezinformačním přílivem, který gradoval v souvislosti s Covidem-19 a následně více eskaloval po zahájení ruské invaze na Ukrajinu. Vláda v reakci na zvýšené množství dezinformací schválila zákon, který umožňuje bezpečnostnímu úřadu zablokovat přístup k portálům, které dezinformace šíří (Nations in transit 2023).

Jak jsme uvedli výše, nezávislost médií na Slovensku spadá do kategorie polokonsolidované demokracie. Myslím si, že tato kategorie je do jisté míry podhodnocena, protože většina mé práce, která je zaměřená na kauzy SR, vychází právě z nezávislých médií. Média a občanská společnost tvoří páteř slovenského režimu a díky práci, která je těmito institucím umožněna, dokáží upozorňovat na skutečnosti, které mají nedemokratický charakter. Ať se jedná o státní instituce nebo podnikatelské pole, média a případný nátlak společnosti dokázali dát najevo svoji nespokojenost.

5.2.5 Místní demokratická vláda

Tuto kategorii hodnotí společnost Nations in transit v roce 2016 a 2022 stejně, tedy 5.50 body, což spadá do kategorie konsolidované demokracie (Nations in transit, 2017; 2023).

Trend, který můžeme pozorovat napříč slovenským politickým režimem, je zaměstnávání rodinných příbuzných nebo kamarádů na vysokých státních pozicích. Hlavní motivací je vysoké platové ohodnocení na dané pozici a také pocit, že jedinec má nad něčím moc. Podobně jako se Vladimír Sklenka vypracoval během pár let z osobního řidiče na okresního soudce (viz. následující kapitola), tak podobným způsobem se takto obsazují i jiná místa, většinou ve státních podnicích (Beblavý, 2020, s. 207-227).

Nations in transit za rok 2016 a 2017 věnuje velký prostor Mariánu Kotlebovi, který byl hejtmanem Banskobystrického kraje již od roku 2013. Právě ve vztahu s pozicí Mariána Kotleby se objevuje několika bodová kritika krajské samosprávy. První bod se týká samostatného regionálního členění, které dělí Slovensko od 90. let do 8 krajů, přičemž původní počet bylo krajů 16. Občané dosud tuto změnu nepřijali jako něco, co by mělo zlepšit jejich život. Toto nové rozdělení bylo také motivováno zamezením maďarské menšiny v získání politické většiny v nových krajských zastupitelstvech na jihu Slovenska. Další bod kritiky je označení krajských samospráv jako nadbytečné a jejich pravomoce by měly být

rozděleny mezi stát a obce. Poslední argument je korupce, která se hůře předvídá a stíhá na krajské úrovni než na úrovni národní (Nations in transit, 2018).

V roce 2017 byl Kotleba ve volbách poražen Jánem Luterem. Zásahu na Luterovo vítězství měla spolupráce politické i občanské koalice, kteří chtěli Mariána Kotlebu sesadit. Právě toto náročné sjednocení koalice hodnotí organizace jako demokratický úspěch (Nations in transit, 2018).

Jak jsme avizovali výše, mj. že byl Kotleba extrémista s nedemokratickým smýšlením, tak během svého působení v krajském úřadě, byly vybrané vyšší pozice obsazovány jeho rodinnými příslušníky. Jeho bratra Mareka zaměstnal přímo na krajském úřadě a druhému bratru Martinovi dopomohl k pozici finančního ředitele Banskobystrickéj regionální správy cest. Na tuto pozici neproběhlo žádné výběrové řízení a zároveň jeho bratr neměl žádné zkušenosti, které by mu umožňovaly řídit podnik s téměř 500 zaměstnanci (Beblavý, 2020, s. 212-213).

Vraťme se ještě krátce k Jánovi Luterovi. Jak jsme zjistili, jeho vítězství bylo založeno na podpoře mnoha dobrovolníků a politických stran, které se museli sjednotit. Ovšem pár dní po vyhraných volbách se na veřejnost dostala informace, že jako vicehejtmana by Ján Luter zvolil svého syna Ondreja Lutera, načež z tohoto rozhodnutí nakonec sešlo (Beblavý, 2020, s. 213).

Jako tomu bylo ve většině zemí, tak na Slovensku nastaly komplikace v souvislosti s COVIDEM-19. Tento jev se negativně projevil i v jiných institucích, jako je například národní demokratická správa nebo v občanské společnosti, kterou toto téma polarizovalo. Hlavní přítěž spočívala ve vládních rozhodnutích, které nehleděly na obecní rozpočty. Dodržovat vládní nařízení a zabezpečit věci s nimi spojené, jako bylo například povinné testování vyžadovalo mnoho personálních sil a hlavně financí. Dále se jednalo například o navrhovaný sociální balíček, který by samosprávné kraje stál přibližně 750 miliónů eur (17,8 miliard Kč) na dva roky. V reakci na zvýšené samosprávné náklady vláda navrhla program komunálních půjček ze státního rozpočtu, které byly bezúročné (Nation in transit 2021; 2023).

5.2.6 Soudní rámec a nezávislost

Soudnictví je pro Slovensko dlouholetý slabší článek ze sedmi sledovaných kategorií. Tato instituce je organizací konstantně hodnocena 5.25 body, což ji řadí těsně do režimu konsolidované demokracie. V této kapitole si stručně představíme slovenské soudnictví a prokuraturu a podle vybraných skutečností se pokusíme reflektovat bodové hodnocení, které Nations in transit udělil (Nations in transit, 2017; 2023).

Soustava soudu SR byla v roce 2020 reformována. Reformy, které se prosadily, se týkaly oslabení ústavního soudu (dále jen ÚS) a vytvoření správního soudu. Oslabení ÚS spočívá v několika bodech. První se týká zamezení pravomoci posuzování, zda je ústavní zákona v souladu s ústavou. Tato skutečnost vyplývá i ze samotné ústavy, ale ÚS si ji v roce 2019 sám přisvojil. Druhý bod se týká zamezení nadměrné obměny ústavních soudců v jednom volebním období. Další oslabení, které je výsledkem reflexe předchozích kauz spojené se soudnictvím, se týká vazebního stíhání soudců, pokud svým rozhodnutím spáchají trestný čin nebo že přijali úplatek. Nově nebude potřeba k tomuto stíhání předchozí souhlas ÚS. Součástí reformy bylo i omezení prokuratury, jejíž činnost by byla veřejně kontrolována parlamentem. Tento návrh se ale neprosadil (Česká justice, 2020).

V současnosti má SR tři kategorie soudů. První je soustava všeobecných soudů, která tvoří: Nejvyšší soud SR, 8 krajských soudů, 31 okresních a 5 městských soudů a poté Specializovaný trestní soud. Druhou soustavou je soustava správních soudů, kterou tvoří Nejvyšší správní soud SR (od roku 2020) a 3 správní soudy. Poslední kategorií je Ústavní soud SR (Ministerstvo spravdnosti SR, 2023).

Dále se zaměříme na prokuraturu SR, která není občany vnímána zrovna nejšťastněji. Oficiální stránky SR definují prokuraturu následovně: „*Prokuratura je nezávislá hierarchicky uspořádaná jednotná soustava státních orgánů v čele s generálním prokurátorem. Nezávislost soudů vede k jejich nejednotnému rozhodování, a proto musí existovat odborný orgán, který nemůže změnit rozhodnutí soudu, ale může dosáhnout přezkoumání soudu nejvyššího stupně*“ (Generální prokuratura SR, 2023).

Jejím úkolem je chránění práv fyzických osob, právnických osob a státu. To se realizuje pomocí opatření, která se uplatňují v momentě, kdy prokurátor zjistí, že by mohlo dojít nebo došlo k porušení zákona. Podobně jako soudnictví, tak prokuratura je rozdělena do tří

kategorií. Nejvýše je postavená Generální prokuratura SR v čele s generálním prokurátorem. Druhá kategorie je krajská prokuratura a poslední je prokuratura okresní (Generální prokuratura SR, 2023).

S generálním prokurátorem souvisí také jedna z jeho pravomocí, která je definována paragrafem 363. Paragraf 363 zákona č. 301/2005 Sb. O trestním pořádku říká, že „*generální prokurátor zruší pravomocné rozhodnutí prokurátora nebo policisty, pokud byl při jeho vydání nebo v řízení, které mu předcházelo, porušen zákon. Porušením zákona se rozumí podstatné pochybení, které mohlo mít vliv na rozhodnutí ve věci.*“ Zároveň je toto rozhodnutí definitivní a neopravitelné.

Nyní se přesuneme k některým skutečnostem související se SR. Ve výše uvedených kapitolách jsme se zabírali kauzou Mariana Kočnera a jeho vazby na vlivné státní příslušníky včetně soudců. To vyvrcholilo operací Búrka, kdy bylo zadrženo 13 soudců a jedné bývalé soudkyně. Obvinění soudci se měli dopustit trestního činu, kdy rozhodovali v prospěch Mariána Kočnera, respektive jeho lidí, kteří byli obviněni z nelegitimního převzetí firmy Technopol (Petrovič, 2020).

Většinu z nich usvědčuje bývalý soudce Vladimír Sklenka, který dle rozšifrovaných zpráv s Kočnerem byl jeho pravou rukou (Petrovič, 2020). Tím se oslím můstkem dostáváme k problematice soudnictví celkově. Bývalý poslanec Miroslav Beblavý upozorňuje na jmenování rodinných příslušníků, ale i kamarádu nebo partnerů do státních orgánů. Jedním z nich je právě Vladimír Sklenka, který začínal jako mj. jako osobní řidič Štefana Harabiny (Beblavý, 2020, s. 207-208). Harabina je jedním z lidí, které Nations in transit spojuje s úpadkem soudnictví. (Nation in transit, 2017). Spolu si vytvořili tak důvěrný vztah, že když se v roce 2010 stal Harabin předsedou Nejvyššího soudu, tak Sklenka působil jako jeho asistent. V roce 2014 se Sklenka stal soudcem a nastupuje do Okresního soudu Bratislavi I. Následně v roce 2019 rezignuje kvůli zmíněné kauze, které prozrazují jeho vztah s Mariánem Kočnerem. Sklenka se během poměrně krátké chvíle propracoval z osobního bodyguarda a řidiče na soudce v jednom z nejdůležitějších okresních soudů na Slovensku, kde by měli působit vystudovaní profesionálové (Beblavý, 2020, s. 208-209).

Po volbách v roce 2016 se ministryní spravedlnosti stala Lucia Žitňanská. Ta čelila problému nadměrného přijímání nových soudců, kteří mají rodinné vazby na již jmenované soudce. Zavedla proto transparentní soudní výběrové řízení (Nation in transit, 2017).

Další změnou bylo zavedení jednotného období, kdy se obsazují soudní pozice. K tomu zpřísnila písemnou zkoušku, která je nedílnou součástí výběrového řízení. Tyto změny se pozitivně projeví a počet rodinných příslušníků rapidně klesl (Beblavý, 2020, s. 209).

Mimo soudnictví se objevily pochybnosti i v prokuratuře. Jmenovitě jde o bývalého generálního prokurátora Dobroslava Trnku, který na svém místě působil v letech 2003-2011. Ten je v současnosti obviněn ze zneužití pravomoci, když v roce 2004 propustil obžalovaného Jozefa Májského z vazby. Dále se na veřejnost dostala nahrávka, kterou na svém youtubovém kanále zveřejnil Denník N, která zachycuje rozhovor Trnky a Kočnera. V nahrávce Kočner Trnku uráží, protože jednal jinak, než byli s Kočnerem domluveni. Toto jednání přineslo problémy Haščákovi, který je dle Kočnerovo slov jeho dobrý přítel, kterému Kočner a Trnka mnohokrát pomáhali. Hlavním předmětem je kauza Gorila (Denník N, 2019).

Další prokurátor, který byl v roce 2021 odsouzen ke 14 letům vězení (v roce 2022 byl trest snižen na 8 let), je Dušan Kováčik. Ten byl obviněn z vynášení tajných informací, braní úplatků a ovlivňování trestního stíhání v roce 2017 (Keloöová, 2022). Třetí výrazná osoba je současný generální prokurátor Maroš Žilinka. Toho v roce 2022 kritizoval speciální prokurátor Daniel Lipšic, protože dle něj nadměrně užívá paragraf 363 a to, co považoval generální prokurátor Žilinka za nezákonné se případ od případu lišilo (Nation in transit, 2023). Znepokojivý je obzvláště poslední případ, kdy byl paragraf užit. Jednalo se o osvobození Roberta Fica, Roberta Kaliňáka, Tibora Gašpara a Norberta Bödöra, kteří byli obviněni v kauze Očistec. Shodou náhod se rok před tím objevila nahrávka z chaty, která měla původně sledovat pytláky. Místo pytláků byl ale v chatě zachycen rozhovor mezi Ficem, Kaliňákem, Miroslav Bödör (otec Norberta Bödöra) a syn Tibora Gašpara. Byly zachyceny mnoho znepokojivých informací, ale ta hlavní se týká právě generálního prokurátora Maroše Žilinky, když Fico říká: *„Žilinka, veľmi málo komunikuje, veľmi málo...a došli naši poslanci z východného Slovenska mi to hovorili v piatok. Robert, bol Žilinka na východe a nechal odkaz, že sa nemusíme báť prijatia týchto zmien, pokiaľ ide o paragraf 363“*. V té době už probíhala kauza Očistec a výše zmínění se obávali, že paragraf 363 bude nějakým způsobem omezen (Denník N, 2021).

Jak jsme se dozvěděli, během vyšetřování různých kauz se odkrývají skryté vazby, které jsme mohli shledat i v soudnictví. Nevíme s přehledem, jak moc rozsáhlé a silné jsou vazby mezi politiky, soudnictvím a podnikateli, ale výše zmíněné skutečnosti nám dokazují, že

Slovensko má v této instituci značné mezery a tuto kategorii bych řadil spíše k polokonsolidované demokracii.

5.2.7 Korupce

Tato kategorie je organizací Nations in transit hodnocena ze všech nejhůře. Správa za rok 2016 uděluje korupci 4.25 bodů a za rok 2022 byly této kategorii uděleny jenom 4 body. V prvním případě hodnocení spadá do polokonsolidovaného režimu a ve druhém se už zařazuje do režimu hybridního/přechodného (Nation in transit, 2017, 2023).

Svoji práci jsem započal obdobím Mečiarismu. Poté jsme se krátce přesunuli k Dzurindovo vládě skrze kauzu Gorila a největší část jsme věnovali kauzám spojeným se stranou Smer-SD. Můj záměr bylo poskytnutí kontextu, ve kterém se Slovensko nacházelo. V roce 1998 muselo intenzivně bojovat proti režimu Vladimíra Mečiara, což se mu podařilo. V roce 2018 se opět obyvatelé SR sjednotili a donutili k rezignaci Fica a jeho vládu a následně ve volbách v roce 2020 byl Smer-SD poprvé od roku 2006 poražen. Chci tím říct, že ať je na Slovensku situace sebehorší, tak občané v historii ukazují, že se občané dokážou sjednotit a prosadit změnu. V průběhu mé práce jsme si mohli povšimnout jevu, který zapříčiňuje jistou nepřehlednost, a tím je pozdní odezva na jednotlivé kauzy. Počínaje rokem 2016 a hlavně 2018 se tato prodleva ale zmenšuje a jednotlivé kauzy intenzivněji působí na společnost i na státní instituce.

Co se týče bodového zhoršení, tak příčinu vidím právě v této pozdní odezvě. Když bychom věděli, jaké podvody se dějí v dřívějších letech, tak samotná kategorie by byla nejspíše hodnocena ještě hůře. S tím, jak se prokazatelně v posledních letech vynořují propojené sítě mezi státními příslušníky a podnikateli, se zhoršuje i samotné hodnocení. Slovensko je v situaci, kdy poznává, co se během vlády Smeru-SD dělo v mocenských řadách, na které sice upozorňovala média, ale neměla dostatečný důkaz. Myslím si, že se Slovensko bude z těchto kauz a z období Ficovo vlády ještě nějakou dobu oklepávat, ale nakonec by se situace mohla zlepšit. Podmínkou ale musí být taková vláda, která není tolik rozštěpená, jako byla nová koalice, která nastoupila po Ficovo vládě a zároveň pevně odhodlaná věci změnit. Některé signály naznačují, že se situace obrací k lepšímu, ale bude potřeba ještě mnoho práce. Bohužel dle současných volebních průzkumů společnosti IPSOS se nad hranici 5 %

pohybuje osm stran a ve vedení je strana Směr-SDD s 18,9 % hlasů (Pravda, 2023). Tím chci implicitně říct, že v případě nové vládní koalice bude tato rozštěpenost pravděpodobně opět přítomná.

6 Zhodnocení politického režimu na Slovensku

V první části práce jsme se věnovali teoretickému pojetí politických režimů. Vytyčili jsme si dva jasné mantinely – demokracii a totalitní režim, ze kterých jsme dále vymezili a charakterizovali režim autoritářský. Nakonec jsme se věnovali samostatným hybridním režimům, které nesplňují dostatečná kritéria pro to, aby byla klasifikována jako demokracie a zároveň postrádají některé rysy příznačné pro autoritářské režimy. Jak jsme se dozvěděli, tato oblast stále není dostatečně probádána a hybridní režimy a jejich klasifikace není dosud zcela jednoznačná.

Ve druhé části jsme se věnovali již samotné Slovenské republice. Jak jsme zjistili, Slovensko nemělo tak hladký přechod z komunistického režimu, jako tomu bylo v případě České republiky a čelilo ohrožení demokracie, které ztělesňovala Mečiarova strana HZDS. I přes tuto nepříjemnost se Slovensko dokázalo vzepřít režimu, který si zde strana HZDS budovala, což potvrdilo vítězství opozičních stran ve volbách v roce 1998. Byť Slovensko udělalo velký krok směrem k demokracii, stále se musí vypořádávat s dědictvím Vladimíra Mečiara. To spočívá v otázce, co je pravou motivací politických stran. Zda se opravdu chtějí ucházet o blaho občanů, nebo je jejich prioritou moc (případně peníze), která jim z nabytých státních pozic vyplývá.

Velkou část mé práce tvořily vybrané kauzy spojené primárně se stranou Smer-SD, která se držela u moci nepřetržitě od roku 2006 do roku 2020 s výjimkou let 2010-2012. Tento dlouhý časový horizont poskytl nastolení jistého trendu vládnutí, který je doprovázen právě korupcí. Složitě vazby mezi státními příslušníky a podnikateli jsme mohli nalézt ve všech sférách. Ať se jednalo o poslance, soudce, příslušníky bezpečnostních složek, vedoucí pozice v nejrůznějších sektorech jako je zdravotnictví, energetika, armáda, správy státního majetku ad. Odpověď na otázku, kdo ve skutečnosti opravdu vládl Slovensku, když byl Smer-SD u moci, se nejspíš nikdy nedozvíme, ale zase jsme zjistili jiné, pozitivní jevy. Tím, že tato práce byla zaměřena primárně na korupci, tak umožnila nahlédnout za politickou oponu. Byť se

situace na Slovensku zdá být v některých případech až tragická, neplatí to rozhodně absolutně. Sílu Slovenské republiky jsme mohli vidět v různých institucích, kterými jsme se zabývali výše. Jako první bych vyzdvihl nezávislá média. Tato instituce sice byla hodnocena organizací Nations in transit relativně nízko (k roku 2022 to bylo 5 ze 7 bodů), ale právě usilovná práce novinářů pomáhá udržovat zdravou dávku nespokojenosti s vládnutím. Byť bylo jeho jméno v této práci zmíněno několikrát, rád bych zde ještě jednou vyzdvihl zesnulého investigativního novináře Jána Kuciaka, který se dle mého v mnohém podílel na odhalování korupce, která probíhala skrytě mezi mocenskými okruhy. Dále bych rád vyzdvihl práci Marka Vagoviče, který pracuje jako žurnalista pro Aktuality.sk. Jeho dvě publikace Vlastní hlavou a Vlastní hlavou 2 slouží jako shrnutí a náhled do politiky SR v období vlády Roberta Fica. Spolu s Aktualitami bych také vyzdvihl všechna nezávislá média, protože právě tuto instituci považuji za takový hnací motor SR, který spolu s organizacemi občanské společnosti drží Slovensko v demokratickém režimu.

Tím se dostáváme k podstatě méj práce. Jak můžeme klasifikovat Slovensko z hlediska politického režimu? Byť tato práce byla zaměřena především na stranu Smer-SD, myslím si, že to není výrazný limitující prvek, který by znemožňoval hodnotit režim i s přihlédnutím na současný stav. Usuzuji tak na základě předčasných voleb, které se budou na Slovensku konat. Opozice se sice po volbách v roce 2020 dostala do čela, ale jak se v průběhu ukázalo, čelila již od začátku vnitřnímu napětí mezi jednotlivými vládními stranami. Tento jev nám může naznačovat, že stále doznívá dlouholetá vláda Smeru-SD a Slovensko si stále nenašlo ucelenou a jednotnou představu, jakým směrem by se měla národní politika ubírat.

Vraťme se ale k hodnocení politického režimu SR. Jako jedna z možností, jak klasifikovat slovenský politický režim, se nabízí polyarchie podle Roberta Dahla. Slovenský politický režim splňuje všech sedm požadavků. Pomocí svobodných, spravedlivých a všeobecných voleb jsou voleni vládní úředníci. Právo o úřad náleží každému občanovi, který splňuje určitou věkovou hranici a jiné pochopitelné podmínky, které mohou bránit občanovi se ucházet o úřad, jako je probíhající výkon trestu nebo zákonem ustanovené omezení svobody. Zároveň mají všichni občané přístup k vícero zdrojům informací a svůj případný nesouhlas mohou vyjádřit prostřednictvím mimovládních organizací, demonstracemi nebo volbami.

Myslím si, že politický režim SR můžeme v mnohém doplnit o delegativní demokracii Guillerma O'Donella. Výše jsme si popsali základní rysy jeho DD, které jsme shrnuli do 5

bodů. Instituce dle organizace Nations in Transit jsme většinou řadili ke konsolidované demokracii. Jak jsme se ale přesvědčili, pokud je ve státě poměrně rozsáhlá korupce, může to negativně (paradoxně ale i pozitivně jako v případě občanské společnosti) ovlivnit i jiné instituce jako je soudnictví nebo národní demokratická správa. Právě tyto instituce byly nejvíce ovlivněné korupcí a došlo tak k nedostatečné institucionalizaci, která ale nebyla natolik závažná, aby měla za následek přechod k autoritativnímu režimu.

Ve druhém a třetím bodě narážíme již na samotný význam slova delegace. Právě význam odpovědnosti je klíčový prvek DD. O'Donell rozlišuje mezi reprezentací a delegací. Reprezentace v sobě nese prvek odpovědnosti, kdežto delegace tuto schopnost spíše postrádá, respektive odpovědnosti neklade takovou důležitost. Tato odpovědnost se více projevuje horizontálně, tedy ve vztahu k jiným institucím. Právě tento rys jsme mohli sledovat u strany Smer-SD, která byla spíše odpovědná svým sponzorům než občanům, kteří stranu volili. Nutno podotknout, že se strana oficiálně nikdy nepřiznala, že by její vládnutí bylo ovlivněno jistými sponzory ani nebyla nikdy soudně usvědčena. To ale neznamená, že by se výše zmíněné skutečnosti, které upozorňují na podezřelé vztahy mezi poslanci Smeru-SD a podnikateli, měly zcela přehlížet.

Posledním kritériem DD je pasivní pozice voličů po volbách. Zde narážíme na dva protichůdné jevy. První je fakt, že v případě krize se občané SR dokáží sjednotit a vyjádřit nesouhlas, na což jsme během této práce několikrát naráželi. Zároveň ale Slovensko se vykazuje poměrně malou volební účastí. Ve volbách konaných v letech 2006-2016 nepřesáhla volební účast 60 %. Výjimkou byly volby v roce 2020, kdy volební účast dosáhla 65,8 % (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2023). Na jedné straně SR disponuje poměrně silnou společenskou mentalitou, ale na straně druhé je pasivní v moment, kdy mohou projevit svůj názor prostřednictvím voleb.

Závěrem můžeme s jistotou označit slovenský politický režim jako demokratický. Na základě uvedených skutečností se jedná o demokracii, která má stabilní základy, které jsou ztělesněny v Dahlovo polyarchii. Hlavní prvky polyarchie jsme si shrnuli do dvou obecných bodů. První se vyznačuje soutěživými, svobodnými a spravedlivými volbami a druhý bod umožňuje existenci liberálního politického prostředí. Zjistili jsme, že obě kritéria jsou na Slovensku zastoupena a umožňují existenci liberální demokracie, kterou polyarchie ztělesňuje. Zároveň jsme se také přesvědčili, že některé instituce mají prostor pro zlepšení a

nacházíme v nich prvky delegativní demokracie. Místo zrodu, které negativně ovlivňuje chod politického režimu je jednoznačně vysoká míra korupce. Ta zapříčiňuje úpadek v jednotlivých orgánech státní moci, ať už se jedná o různé úrovně správních institucí, soudnictví, bezpečnostní složky státu aj.

Seznam literatury

1. Knižní zdroje

- BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2012. ISBN 978-80-7363-266-3.
- BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-89-6.
- BEBLAVÝ, Miroslav, 2020. *Nová šľachta: Papalášstvo od Mečiara po Matoviča*. Bratislava: Ikar (SK). ISBN 978-80-551-7621-6.
- DAHL, Robert. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85605-81-3.
- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. *Politické systémy*. 2. aktualizované vydání. Brno: Barrister & principal Publishing, 2018. ISBN 978-80-7485-150-6.
- JUST, Petr, 2018. *Pod Tatrou sa blýska - Strany, vlády a koalície na Slovensku v letech 2006 až 2016*. Praha: Libri. ISBN 9788072775682.
- KOPEČEK, Lubomír, 2006. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-076-4.
- MESEŽNIKOV, Grigorij a Boris STREČANSKÝ, 2017. *OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ NA SLOVENSKU: krízy, križovatky, výzvy*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. ISBN 978-80-89345-61-8.
- NICHOLSON, Tom, 2012. *Gorila*. Bratislava: Dixit. ISBN 978-80-971039-1-0.
- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-022-2.
- VAGOVIČ, Marek, 2016. *Vlastnou hlavou: Ako predal Fico krajinu oligarchom*. Bratislava: Premedia group. ISBN 978-80-8159-441-0.
- VAGOVIČ, Marek a kolektiv, 2018. *Umlčaní*. Bratislava: Ringier Axel Springer SK. ISBN 978-80-89854-12-7.
- VAGOVIČ, Marek, 2020. *Vlastnou hlavou 2: Ako za Fica ovládla štát mafia*. Bratislava: Ringier Axel Springer SK. ISBN 978-80-89854-19-6.

2. Odborné časopisy

- BÍLEK, Jaroslav. Hybridní režimy jako svébytná kategorie politických režimů: Komparace vybraných přístupů. *MUNI Journals* [online]. Brno, 2015, roč. 17, č.2, s. 212-233. [cit. 2023-06-19]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: doi:10.5817.
- DRAHOKOUPIL, Štěpán. Labyrintem hybridních režimů: přístupy, kategorie a typologie. *Politická revue*. Praha. 2014, roč. 20, č. 1, s. 1-24. [cit. 2023-06-23]. ISSN 1211-0353. Dostupné také z: https://www.academia.edu/6461430/Labyrintem_hybridn%C3%ADch_re%C5%BEim%C5%AF_p%C5%99%C3%ADstupy_kategorie_a_typologie_Through_the_Labyrinth_of_the_Hybrid_Regimes_Approaches_Categories_and_Typologies_2014
- HLOUŠEK, Vít, KOPEČEK, Lubomír. Konsolidace demokracie a hybridní režimy – slovenský a chorvatský případ. *MUNI Journals* [online]. Brno, 2003 [cit. 2023-06-19]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4022/5305>
- KARL, Terry and SCHMITTER, Philippe. “What Democracy Is...and Is Not”. *Journal of Democracy* [online]. Washington: Johns Hopkins University Press, 1991, vyd. 2, č. 3, s. 75-88. [cit. 2023-06-23]. ISSN 1045-5736. Dostupné také z: <https://muse.jhu.edu/article/225590/pdf>
- LEHMANN, David, 1989. A Latin American Political Scientist: Guillermo O'Donnell. *Latin American Research Review* [online]. B.m.: Cambridge University Press, vyd. 24, č. 2, s. 187–200. [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: doi:10.1017.
- LEVITSKY Steven, WAY Lucan. The Rise of Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy* [online]. Washington: Johns Hopkins University Press, 2002, roč. 13, č. 2, s. 51-66. [cit. 2023-06-19]. ISSN 1045-5736 Dostupné z: doi:10.1017.
- O'DONNELL, Guillermo. Delegative Democracy. *Journal of Democracy* [online]. Washington: Johns Hopkins University Press, 1994, vyd. 5, č. 1, s. 55-69 [cit. 2023-06-20]. ISSN 1086-3214. Dostupné z: https://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/172_0.pdf

3. Internetové zdroje

- ADAMOVÁ, Andrea. *Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko v kontexte militantnej demokracie* [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: [https://is.muni.cz/th/ycvsc/LSNS v kontexte MD Adamova.pdf?lang=en](https://is.muni.cz/th/ycvsc/LSNS_v_kontexte_MD_Adamova.pdf?lang=en)
- *Bašternák prepísal miliónové majetky! Neuveríte, čoho všetkého sa stihol pred odsúdením zbaviť* [online], 2022. Bratislava: News and Media Holding, 31. ledna 2022 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www1.pluska.sk/spravy/z-domova/basternak-stihol-prepisat-majetky-hodnote-milionov-eur-pozrite-co-vsetko-vlastnil>
- BENEDIKOVIČOVÁ, Mária, 2020. Kaliňák nedostal pokutu za obchod s Bašternákom, koalícia ho podržala (+video). *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, 24. listopadu, 2016 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/616100/kalinak-nedostal-pokutu-za-obchod-s-basternakom-koalicia-ho-podrzala/>
- Bola jednou z hlavných postáv Gorily, má rozprávkové zisky. Anna Bubeníková za 2 roky zarobila 1,6 milióna eur, 2021. *Aktuality.sk* [online]. Ringier Slovakia Media, 17. srpna 2021 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/5sdsfl3/bola-jednou-z-hlavnych-postav-gorily-ma-rozpravkove-zisky-anna-bubenikova-za-2-roky-zarobila-16-milionov-eur/>
- Bratislavský paroplyn vlastní už len Penta, 2007. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 25. listopadu 2007 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://index.sme.sk/c/3604226/bratislavsky-paroplyn-vlastni-uz-len-penta.html>
- Denník N, 2019, *Najšokujúcejšie momenty nahrávky Kočner – Trnka. Aj o Haščákovi, Ficovi, Čižnárovi (s titulkami)*, Youtube video. [2023-07-03]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Uv3NUndKrww&t=5s&ab_channel=Denn%C3%ADkN
- Denník N, 2021, *Fico na nahrávke z chaty: Žilinka odkazuje, že sa nemusíme bať*, Youtube video. [2023-07-03]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=qOpmWMFP1bQ&ab_channel=Denn%C3%ADkN

- Dividendy oligarchu Brhela, 2015. *.týždeň* [online]. Bratislava: W PRESS, 14. března 2015 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.tyzden.sk/casopis/17184/dividendy-oligarchu-brhela/>
- Fico nevylučuje stretnutie s Haščákom, spájanie Smeru s Gorilou odmieta, 2019. *Pravda* [online]. Bratislava: Perex, 17. října 2019 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/529525-sledujte-nazivo-fico-o-novych-zakonoch-aj-gorile/>
- GEHREROVÁ, Ria, 2017. Kiska prijal LGBT aktivistov, chce obnoviť diskusiu o partnerstvách ľudí rovnakého pohlavia. *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, 11. prosince 2017 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/969436/kiska-prijal-lgbt-aktivistov-chce-obnovit-diskusiu-o-partnerstvach-ludi-rovnakeho-pohlavia/>
- HAJČÁKOVÁ, Daniela, 2019. Ako o Gorile klamal Jirko Malchárek. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press a. s., 17. října 2019 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22238766/gorila-ako-klamal-jirko-malcharek.html>
- Hanzel: Fico sám vybavoval sponzorov, 2010. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 19. března 2010 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/5382025/hanzel-fico-sam-vybavoval-sponzorov.html>
- Jaroslava Haščáka z Penty zadržali a obvinili z korupcie a prania špinavých peňazí, 2020. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 1. prosince 2020 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/844684/jaroslava-hascaka-z-penty-zadrzali-a-obvinili-z-korupcie-a-prania-spinavych-penazi/>
- KELLÖOVÁ, Laura a Petra VÝBEROVÁ, 2021. Kauza zmenky: súd definitívne odsúdil Kočnera a Ruska na 19 rokov väzenia. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 12. ledna 2021 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/855148/kauza-zmenky-sud-definitivne-odsudil-kocnera-a-ruska-na-19-rokov-vazenia/>
- KELLÖOVÁ, Laura, 2019. Kočnerova Threema: S kým si písal a čo všetko chcel vybaviť. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 29. srpna 2019 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/719325/kocnerova-threema-s-kym-si-pisal-a-co-vsetko-chcel-vybavit/>
- KELLÖOVÁ, Laura, 2022. Najvyšší súd o Kováčikovi: Bohorovnosť aj túžba po majetku. Prečo napokon vyviazol s nižším trestom? (analýza rozsudku). *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 25. srpna 2022 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z:

<https://www.aktuality.sk/clanok/hKYdFUh/najvyssi-sud-o-kovacikovi-bohorovnost-aj-tuzba-po-majetku-preco-napokon-vyviazol-s-nizsim-trestom-analyza-rozsudku/>

- KERN, Miro, 2020. Ako sa Kaliňák s Počiatkom fotili na Bašternákovej svadbe a bol z toho náš človek. *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, 2. února 2020 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1740874/ako-sa-kalinak-s-pociatkom-fotili-na-basternakovej-svadbe-a-bol-z-toho-nas-clovek/?ref=list>
- Kočnerova Threema: Sudkyňa Miriam Repáková sa vzdala funkcie, 2019. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 14. listopadu 2019 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/740925/kocnerova-threema-sudkyňa-miriam-repakova-sa-vzdala-funkcie/>
- Kočnerova Threema: Vo funkcii končí Bernard Slobodník, šéf finančnej jednotky NAKA, 2019. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 9. srpna 2019 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/714434/kocnerova-threema-vo-funkcii-konci-bernard-slobodnik-sef-financnej-jednotky-naka/>
- KUCIAK, Ján, 2017. Nová kauza Technopol: Majetok za 20 miliónov prešiel na ľudí okolo Kočnera. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 18. ledna 2017 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/407504/nova-kauza-technopol-majetok-za-20-milionov-presiel-na-ludi-okolo-kocnera/>
- Malchárek z Gorily dostal po odchode z politiky milióny. Od podozrivej firmy s cyperskými vlastníkami, 2015. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 10. prosince 2015 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/309885/malcharek-z-gorily-mal-po-odchode-z-politiky-dostat-miliony-od-podozrivej-firmy-s-cyperskymi-vlastnikmi/>
- Mecenáši Smeru o peniazoch hovoriť nechcú, 2010. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 21. března 2010 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/5385377/mecenas-i-smeru-o-peniazoch-hovorit-nehcu.html>
- Minister vnútra Robert Kaliňák odstupuje z funkcie, 2018. *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, 12. března 2018 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/minuta/1059118/>
- Môže polícia použiť v Gorile nahrávky z Kočnerovho trezoru? Najvyšší súd dal návod, 2019. *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, 24. března 2019 [cit. 2023-06-

22]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/blog/1421141/moze-policia-pouzit-v-gorile-nahravky-z-kocnerovho-trezoru-najvyssi-sud-dal-navod/>

- *Nahrávka: Dal by som si obyčajnú kolu, začal Fico. S Haščákom riešili politiku asi hodinu* [online], 2019. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 16. října 2019 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/732817/dal-by-som-si-obycajnu-kolu-zacal-fico-a-s-hascakom-riesili-politiku-asi-hodinu/>
- Najdôležitejšie fakty o kauze Bašternák - Kaliňák - Počiatek, 2019. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 5. února 2019 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/346640/kalinakovucet-a-basternakove-miliony-9-najdolezitejsich-informacii-o-danovej-megakauze/>
- *Nation in transit 2017: Slovakia* [online], 2017. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2017>
- *Nation in transit 2018: Slovakia* [online], 2018. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2018>
- *Nation in transit 2019: Slovakia* [online], 2019. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2019>
- *Nation in transit 2020: Slovakia* [online], 2020. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2020>
- *Nation in transit 2021: Slovakia* [online], 2021. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2021>
- *Nation in transit 2022: Slovakia* [online], 2022. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2022>
- *Nation in transit 2023: Slovakia* [online], 2023. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2023>
- *Nations in Transit Methodology* [online], 2023. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology>

- Noc dlhých nožov po slovensky. Keď Fico ako jediný bránil demokraciu. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media s.r.o, 2018, 5. února 2018 [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/560997/noc-dlhych-nozov-po-slovensky-keď-fico-ako-jediny-branil-demokraciu/>
- *Our History* [online], 2023. Washington, DC: Freedom House [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/about-us/our-history>
- Penta kupuje polovinu Petit Pressu, redakce deníku Sme končí. *E15* [online]. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2014, 14. října 2014 [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/ostatni/penta-kupuje-polovinu-petit-pressu-redakce-deniku-sme-konci-1128155>
- Penta prodala podíl ve vydavatelství Petit Press. Získal ho fond spojený se Sorosem. *Aktuálně.cz* [online]. Economia, 2021, 22. dubna 2021 [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/penta-prodala-podil-v-petit-press-fondu-spojenemu-se-sorosem/r~4bf03112a34f11ebb98b0cc47ab5f122/>
- PETROVIČ, Ján, 2020. Akcia Búrka: Nieкто zrejme narýchlo vyrábal dôkaz v prospech Jankovskej. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 15.3.2020 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/773114/akcia-burka-nieкто-zrejme-narychlo-vyrabal-dokaz-v-prospech-jankovskej/>
- Prečo pustil Najvyšší súd Haščáka na slobodu? Nevidí dôvody ani na jeho stíhanie, chýbajú vraj dôkazy, 2020. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 19. únor 2021 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/844684/jaroslava-hascaka-z-penty-zadrzali-a-obvinili-z-korupcie-a-prania-spinavych-penazi/>
- Prieskum IPSOS: Progresívne Slovensko prebehlo Hlas, 2023. *Pravda* [online]. Bratislava: OUR MEDIA SR, 19. června 2023 [cit. 2023-07-03]. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/parlamentne-volby-2023/clanok/671766-prieskum-ipsos-progresivne-slovensko-predbehlo-hlas/>
- Prvé foto expolicajta Zoltána Vargu: V jeho byte kula pikle Gorila!, 2012. *Nový Čas* [online]. Bratislava: Ringer Axel Springer, a.s [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.cas.sk/clanok/217820/prve-foto-expolicajta-zoltana-vargu-v-jeho-byte-kula-pikle-gorila/>
- Příběh vzdorného listu SME. *Reportér* [online]. Bratislava: Reportér magazín s.r.o, 2014, 12. listopadu 2014 [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/ieSMH/pribeh-vzdorneho-listu-sme>

- Rebríček: 38 najbohatších Slovákov 2022, 2022. *Forbes* [online]. Bratislava: Business Consulting & Media, 2022 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.forbes.sk/lists/najbohatsi-slovaci-rebricek-2022/>
- Robert Kaliňák získal lukratívny byt pod cenu, 2021. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 11. května 2021 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/828660/robert-kalinak-ziskal-svoj-obrovsky-byt-pod-cenu-odbornici-vidia-vyse-polovicnu-zlavu/>
- Slovensko chce zrušit privatizaci, na níž se podílela Penta, 2012. *Novinky.cz* [online]. Praha: Seznam.cz, 6. března 2015 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-slovensko-chce-zrusit-privatizaci-na-niz-se-podilela-penta-147353>
- Slovensko mění Ústavu a soudnictví, nezávislost prokuratury neoslabí, 2020. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network, 9. prosince 2020 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2020/12/slovensko-meni-ustavu-a-soudnictvi-nezavislost-prokuratury-neoslabi/>
- SLOVENSKO. GENERÁLNÍ PROKURATURA SROV. Prokuratúry v Slovenskej republike [online]. Bratislava: Generální prokuratura Slovenské republiky, 2023 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/prokuratura-sr/postavenie-a-posobnost/prokuratury-v-slovenskej-republike-1eab.html>
- SLOVENSKO. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Súdny [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlnosti Slovenské republiky, 2023 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/>
- SLOVENSKO. MINISTERSTVO VNITRA. Rada vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie [online]. Bratislava: Ministerstvo vnitra Slovenské republiky, 2023 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?ros_rvmno
- SLOVENSKO. Zákon č. 301 z roku 2005 o trestním pořádku v: Sbírka zákonů Slovenské republiky. Dostupný také z: <https://www.lewik.org/term/19633/363-363-trestny-poriadok/>
- Slovenský realitní magnát stráví pět let ve vězení. Přejde i o luxusní byt, který pronajímá Ficovi, 2019. *IRozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 14.3.2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/slovensko-ladislav-basternak-robert-fico-soud_1903141222_ako
- SME, 2019, *Nahrávka z Gorily. Fico, Haščák a kola*, YouTube video. [2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=02JUTjxaeec>.

- Soud uložil Zsuzsové za objednání vraždy Kuciaka a Kušnírové 25 let, Kočnera zprostil obžaloby, 2023. *Česká televize* [online]. Praha: Česká televize, 19.5.2023 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3587411-soud-uznal-zsuzsovou-vinnou-z-vrazdy-jana-kuciaka-a-martiny-kusnirove>
- TOMA, Branislav, 2022. Sociálne balíčky znížili životnú úroveň Slovákov. Česi vsadili na podnikateľov a majú sa lepšie. *Trend.sk* [online]. Bratislava: News and Media Holding, 22. února 2022 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.trend.sk/ekonomika/socialne-balicky-znizili-zivotnu-uroven-slovakov-cesi-vsadili-podnikatelov-maju-lepsie>
- Trnavská univerzita si pripomenie prvého rektora Antona Hajduka. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press a. s., 2018, 16. března 2018 [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://mytrnava.sme.sk/c/20826878/trnavska-univerzita-si-pripomenie-prveho-rektora-antona-hajduka.html>
- VLASÁK, Zbyněk. Naše první vážná zkouška. Slovenský novinář Marián Leško o Vladimíru Mečiarovi a mečiarismu. *Novinky.cz* [online]. Praha: Seznam.cz, a.s, 2017, 5. května 2017 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-salon-nase-prvni-vazna-zkouska-slovensky-novinar-marian-lesko-o-vladimiru-meciarovi-a-meciarismu-40032640>
- *Volby do Národnej rady Slovenskej republiky* [online], 2023. Bratislava: Slovensko.sk [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/volby-do-narodnej-rady-slovens/>
- Z redakčnej pošty: Ako prebiehala privatizácia elektrární a kto sa mal na nej nabaliť. *Davdva* [online]. Bratislava: DAV DVA, O.Z., 2019, 2. listopadu 2019 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://davdva.sk/z-redakcnej-posty-ako-prebiehala-privatizacia-elektrarni-a-kto-sa-mal-na-nej-nabalit/>
- Zakladateľ Smeru: Fico chápal sponzorov, 2010. *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 17. března 2010 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/5378426/zakladatel-smeru-fico-chapal-sponzorov.html>
- Zavraždili investigatívneho reportéra Aktuality.sk Jána Kuciaka, 2018. *Aktuality.sk* [online]. Bratislava: Ringier Slovakia Media, 26. února 2018 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/567713/zavrazdili-investigativneho-reportera-aktuality-sk-jana-kuciaka/>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výsledky voleb no Národní rady v roce 1998	23
Tabulka 2: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2002	24
Tabulka 3: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2006	25
Tabulka 4: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2010	26
Tabulka 5: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2012	28
Tabulka 6: Výsledky voleb no Národní rady v roce 2016	30
Tabulka 7: Bodové hodnocení Nations in transit v letech 2016 a 2022.....	49
Tabulka 8: Výsledné správy Nations in transit reflektující rok 2016 a rok 2022	51